

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання)*

Дніпро – 2023

УДК 347.73
Ф 89

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(протокол № 1 від 21.09.2023 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Воронова О., завідувач кафедри цивільного, адміністративного та фінансового права Класичного приватного університету, кандидат юридичних наук, доцент;

Пічко Р., адвокат, кандидат юридичних наук, доцент.

УКЛАДАЧІ:

Косяченко К., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Поліщук М., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Тимченко Л., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Ф 89 Косяченко К., Поліщук М., Тимченко Л. Фінансове право: метод. рек. для підг. до семін. та практ. занять (для здоб. вищ. освіти денної та заочної форм навч.). Дніпро : ДДУВС, 2023. 122 с.

Викладено методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять із тем, передбачених навчальним планом із дисципліни «Фінансове право».

Для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання, викладачів юридичних ВНЗ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	7
ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ.....	9
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	24
ТЕМА 1. Фінансова діяльність держави. Предмет, метод, система та джерела фінансового права.....	24
ТЕМА 2. Поняття фінансового права, фінансово-правові норми і фінансові правовідносини.....	25
ТЕМА 3. Правове регулювання фінансового контролю в Україні.....	26
ТЕМА 4. Бюджетне право, бюджетні правовідносини та бюджетна система України.....	26
ТЕМА 5. Бюджетний процес в Україні.....	28
ТЕМА 6. Правові основи державних і місцевих запозичень, державного і місцевого боргу та державного кредиту.....	29
ТЕМА 7. Податкова система України. Поняття та види податків.....	29
ТЕМА 8. Правові основи банківської діяльності.....	30
ТЕМА 9. Правові засади державного кредиту.....	31
ТЕМА 10. Правове регулювання валютного законодавства та валютного контролю.....	32
СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	33
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	105
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	117
ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	118
ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	119
РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО».....	120

ВСТУП

Органи місцевого самоврядування повинні постійно управляти фінансовою діяльністю, мобілізувати, розподіляти і використовувати кошти, котрі є частиною національного доходу, – це потрібно для сталого розвитку держави. Держава забезпечує нормальне функціонування фінансової діяльності підприємств різних форм власності, реалізуючи за допомогою системи відповідних органів господарсько-організаційну функцію. При цьому вся фінансова діяльність держави здійснюється лише на правовій підставі та регулюється нормами фінансового права.

Фінансово-правові норми охоплюють різні види суспільних відносин: бюджетні, податкові, в галузі публічного боргу та публічного кредиту, страхової та банківської діяльності, грошового обігу, ціноутворення, валютного контролю та регулювання. Саме тому вивчення норм фінансового права, розуміння механізму їхньої дії є необхідним для фахівців юридичного профілю для застосування цих знань у практичній діяльності у всіх сферах народного господарства з метою захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Відповідно, «Фінансове право» є однією з юридичних дисциплін, що вивчаються у вищих навчальних закладах.

У сучасній юридичній літературі поняття «фінансове право» вживається у трьох значеннях:

1. Як окрема галузь права в національній правовій системі – це система правових норм, що регулюють суспільні відносини, котрі виникають у процесі утворення, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів держави, органів місцевого самоврядування, необхідних для реалізації їхніх завдань і функцій;

2. Як одна з юридичних наук – система об'єктивних знань про поняття, розвиток, закономірності, принципи самостійної галузі права;

3. Як навчальна дисципліна в системі юридичної освіти – це систематизовані відповідно до типової програми знання щодо предмета правового регулювання нормами цієї галузі права, його особливостей.

Джерелами, що допоможуть орієнтуватися в основних нормах цієї галузі, виступають такі нормативні акти: Конституція України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про страхування», Лімська декларація про керівні принципи фінансового контролю, а також низка інших національних та міжнародних актів.

Завдяки вивченню курсу «Фінансове право» здобувачі вищої освіти одержують теоретичні та практичні знання про механізм регулювання відносин у сфері розподілу, використання та утворення публічних фондів грошових коштів, здійснення фінансового контролю та притягнення до відповідальності за порушення фінансового законодавства.

Завданнями навчальної дисципліни «Фінансове право» є: визначення та обґрунтування необхідності поглибленого вивчення фінансово-правових понять і категорій, засобів правового регулювання різноманітних процесів у сфері фінансів; вивчення теоретичного змісту предмета та методології фінансового права, його норм, принципів, системи, особливостей виникнення та розвитку фінансово-правових відносин; засвоєння правових знань щодо фінансової діяльності держави, пов'язаної з мобілізацією, розподілом, перерозподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування; аналіз джерел фінансового права та практики їх застосування; формування вміння забезпечити суворе дотримання і виконання правових приписів, правильно застосовувати нормативно-правові акти у практичній професійній діяльності.

Основною формою засвоєння здобувачами вищої освіти знань із «Фінансового права» є семінарські та практичні заняття. Самостійна та індивідуальна робота використовується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань, що винесені на розгляд під час лекційних занять, а також опрацювання тих питань, що не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Самостійна робота дозволяє студентам ефективно відпрацьовувати професійні вміння та навички. Така робота повинна бути індивідуальною з урахуванням рівня творчих можливостей студентів, їхніх навчальних здобутків, інтересів, потреб, навчальної активності тощо.

При вивченні навчальної дисципліни «Фінансове право» здобувачі освіти повинні **засвоїти:**

Загальні компетентності, такі як:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні компетентності, такі як:

- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їхньої правової природи;
- знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;
- здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти;
- здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції;
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;

– здатність до консультування з правових питань, зокрема, щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, із належним дотриманням норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації;

– здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування;

– здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їхнього правового характеру і значення.

Завдання для семінарських та практичних занять із курсу «Фінансове право» розроблено відповідно до програми та навчального плану дисципліни.

Кожна тема семінарського заняття розпочинається з теоретичного матеріалу, що містить узагальнену інформацію про основні положення з цієї теми, а також методичні поради до її вивчення, що коротко визначають особливості теми. Крім того, для правильного та ґрунтовного засвоєння матеріалу до кожної теми пропонується перелік наукової літератури. Також наводиться перелік нормативно-правових актів, що становлять необхідну законодавчу базу з регулювання фінансових правовідносин.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Фінансове право» розраховані на здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Денна форма навчання

№ теми	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота	
			Всього	Лекції	Семінари	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Фінансова діяльність держави. Предмет, метод, система та джерела фінансового права	12	6	2	2	2	6	
2	Поняття фінансового права, фінансово-правові норми і фінансові правовідносини	12	6	2	2	2	6	
3	Правове регулювання фінансового контролю в Україні	12	6	2	2	2	6	
4	Бюджетне право, бюджетні правовідносини та бюджетна система України	12	6	2	2	2	6	
5	Бюджетний процес України	12	6	2	2	2	6	
6	Правові основи державних і місцевих запозичень, державного і місцевого боргу	6	-	-	-	-	6	
7	Податкова система України. Поняття та види податків	6	-	-	-	-	6	
8	Правові основи банківської діяльності	6	-	-	-	-	6	
9	Правові засади державного кредиту	6	-	-	-	-	6	
10	Правове регулювання валютного законодавства та валютного контролю	6	-	-	-	-	6	
	Разом за семестр	90	30	10	10	10	60	
	Форма підсумкового контролю		Екзамен					

Заочна форма навчання

№ теми	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практичні заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Фінансова діяльність держави. Предмет, метод, система та джерела фінансового права	13	4	2	2	-	9
2	Поняття фінансового права, фінансово-правові норми і фінансові правовідносини	13	4	2	2	-	9
3	Правове регулювання фінансового контролю в Україні	8	-	-	-	-	8

№ теми	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практичні заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
4	Бюджетне право, бюджетні правовідносини та бюджетна система України	8	-	-	-	-	8
5	Бюджетний процес України	8	-	-	-	-	8
6	Правові основи державних і місцевих запозичень, державного і місцевого боргу	8	-	-	-	-	8
7	Податкова система України. Поняття та види податків	8	-	-	-	-	8
8	Правові основи банківської діяльності	8	-	-	-	-	8
9	Правові засади державного кредиту	8	-	-	-	-	8
10	Правове регулювання валютного законодавства та валютного контролю	8	-	-	-	-	8
	Разом за семестр	90	8	4	4	-	82
	Форма підсумкового контролю		Залік				

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

Базова література:

1. Алісов Є. О. Фінансове право : підручник. Харків : Право, 2013. 398 с.
2. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: монографія. Львів : Каменяр, 2007. 323 с.
3. Бази́ка С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 114-118.
4. Безкровний О. В. Оподаткування малого та середнього бізнесу – від історії виникнення до сучасних перспектив розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6(11). С. 251-256. URL : <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/970a08bf-2f28-4ce1-948b-9a3a31e75df0/content>.
5. Борзенкова О. Д. Земельне оподаткування в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 39-43.
6. Боровик П. М., Гузар Б. С., Лиса Н. В. Вдосконалення механізмів справляння місцевих зборів в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. № 88(2). С. 55-62.
7. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 01.03.2011 / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2011. 608 с.
8. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки. Київ : Альтерпрес, 2010. 152 с.
9. Вдовічен В. А. Фінансове право як компроміс публічного та приватного інтересу в соціумі. *Право і суспільство*. 2014. № 6(2). С. 85-89.
10. Волощук М. Г., Карабін Т. О., Менджул М. В. Фінансове право : навч. посібник. 3-є вид., доп. та перероб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
11. Воронова Л. К., Кучерявенко М. П., Пришва Н. Ю. та ін. Фінансове право України : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Правова єдність, 2009. 395 с.
12. Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навч.-метод. посібник. Чернівці : Рута, 2006. 88 с.
13. Гетманець О. П., Шуміло О. М., Колеснік Т. В. та ін. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посібник / за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла. Київ : ХАЙ-ТЕК ПРЕС, 2014. 400 с.
14. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 197 с.
15. Гетманцев Д. О., Макачук Р. В., Толкачов Я. С. Юридична відповідальність за податкові правопорушення : наук.-практ. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 752 с.

16. Гетманцев Д. О., Мусійчук І. М., Шишканов О. А., Шамрай О. В. Пряме реальне оподаткування. Правова сутність та адміністрування : наук.-практ. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 336 с.
17. Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Беліцький І. С. Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект : наук.-практ. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 496 с.
18. Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Федчишин Ю. А., Лавреха Ю. М. Непряме оподаткування: правова сутність та адміністрування : наук.-практ. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 592 с.
19. Голинська О. В. Добровільне об'єднання територіальних громад: чинники спротиву, об'єктивні позиції та переваги. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентіві України*. Одеса, 2015. Вип. 3(63). С. 98–105.
20. Голуб Г. М. Банківське право : навч. посібник. Львів : Вид-во ЛКА, 2016. 231 с.
21. Гурковська К. А., Мороз О. Б., Назар Ю. С., Сукмановська Л. М. Фінансове право України: навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях). Львів : ЛДУВС, 2016. 308 с.
22. Дамірчійєв М. І. Правова природа фінансової діяльності : монографія. Харків : Право, 2014. 256 с.
23. Дамірчійєв М. Суб'єкти фінансової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 149–153.
24. Данилишин В. І., Стефанків О. М., Ціжма О. А. Транспортний податок: зарубіжний досвід та українські реалії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 703–705.
25. Дмитрик О. О. Бюджетний процес в Україні в сучасних умовах. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1(10). С. 72–77.
26. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Харків : Віровець А. П. ; Апостроф, 2010. 328 с.
27. Дорохіна Ю., Дудоров О. Безготівкові гроші як предмет злочинів проти власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 78–82.
28. Дорошенко Д. П. Систематизація фінансового законодавства України як засіб упорядкування фінансових норм. *Фінансове право*. 2013. № 4. С. 4–7.
29. Єсімов С. С. Проблемні питання адміністративно-правової та фінансово-правової наук. Митна справа. 2011. № 6(78). С. 140–145.
30. Жорнокуй Ю. М., Кашкарьова О. В., Колесник Т. В. та ін. Фінансове право : підруч. / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець. Харків : Екограф, 2015. 500 с.
31. Заверуха І. Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання : монографія. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 309 с.

32. Завора Т. М. Соціальне страхування : навч. посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2013. 272 с.
33. Іванський А. Й. Фінансове право : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 484 с.
34. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.
35. Костюнік О. В., Побережна В. В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 51–55.
36. Костяна О. В., Ясько В. В. Особливості справляння збору за місця для паркування транспортних засобів на прикладі міста Чугуєва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 710–714.
37. Косяченко К. Е. Вплив органів державної влади на стан фінансової дисципліни в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 243–246.
38. Косяченко К. Е. Деякі особливості фінансового механізму бюджетних установ України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. Спец. вип. № 1. С. 345–353.
39. Косяченко К. Е. Правове регулювання діяльності бюджетних установ у системі фінансового права України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 6. Т. 2. С. 32–37.
40. Косяченко К. Е. Сутність гарантій реалізації та захисту прав відповідних суб'єктів фінансового права. *Право і суспільство*. 2019. № 2. Ч. 1. С. 186–191.
41. Косяченко К. Е. Фінансово-правова відповідальність бюджетних установ за порушення бюджетного законодавства. *Науковий вісник гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. № 28. С. 145–149.
42. Кравчук О. Проблеми фінансово-правового регулювання відносин у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 139–144.
43. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська З. С. Банківська система : навч. посібник / за ред. С. А. Кузнецової. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
44. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О. Фінансове право : підруч. Харків : Право, 2019. 416 с.
45. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О., Лукашев О. А. та ін. Фінансове право : підруч. / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2016. 440 с.
46. Кучерявенко М. П. та ін. Актуальні питання науки фінансового права : монографія / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010, 464 с.
47. Лисяк Л. В., Гриценко О. В., Качула С. В., Роменська К. М. та ін. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.

48. Лубкей Н. П., Ткачук Н. М., Горин В. П. та ін. Державний кредит : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 140 с.
49. Лукашев О. А. Проблеми публічно-правової природи фінансів. *Юридична наука і практика*. 2011. № 1. С. 84–88.
50. Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія. Харків : Право, 2010. 304 с.
51. Лучковська С. І. Фінансове право : навч. посібник. Київ : КНТ, 2010. 296 с.
52. Лютий І. О., Зражевська Н. В., Рожко О. Д. Державний кредит та боргова політика України : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 352 с.
53. Мандриченко Ю. О. Правові гарантії діяльності фінансового контролю в Україні : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 200 с.
54. Мацелик М. О., Мацелик Т. О., Пригоцький В. А. Фінансове право : навч. посібник / за ред. В. К. Шкарупи. Київ : Знання, 2011. 815 с.
55. Мізіна І. В. Банківське регулювання та нагляд в умовах фінансової кризи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 165–168.
56. Мінкович В., Фурик І. Недоліки сучасної системи місцевого оподаткування в Україні. *Фінансово-кредитна система: вектор розвитку : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Ужгород, 26 квіт. 2017 р.). Ужгород, 2017. С. 116–117.
57. Мінкович В. Т., Лукачина С. С. Недоліки вітчизняної спрощеної системи оподаткування. *Соціально-економічні проблеми сучасності: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Маріуполь, 12 трав. 2017 р.). Маріуполь, 2017. С. 251–252.
58. Міщенко В. І. та ін. Банківська система України на шляху євроінтеграції : монографія / за ред. С. А. Буковинського. Київ : Національний банк України ; Центр наукових досліджень, 2015. 496 с.
59. Міщенко С. В. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2014. № 158. С. 22–26.
60. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1(16). URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.
61. Нестеренко А. С. Майновий податок – транспортний податок як основа функціонування місцевих бюджетів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 149–151.
62. Орлюк О. П. Фінансове право : академ. курс. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
63. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/14654>.

64. Павлій А. С. Аналіз системи земельного оподаткування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. № 14. С. 262–267.
65. Павлов Д. М., Процюк Т. Б., Удовик М. С. та ін. Податкове право України : навч. посібник / за заг. ред. А. Г. Чубенка. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. 304 с.
66. Пацурія Н. Б., Войцеховська І. М., Головачова А. С. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховання: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.
67. Перепелиця М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія. Харків : Право, 2012. 272 с.
68. Податкова система : навч. посібник / за заг. ред. В. Л. Андрущенко. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 416 с.
69. Податкове право : навч. посібник / за заг. ред. А. Г. Чубенка, Д. М. Павлова. Київ : НАВС, 2014. 304 с.
70. Прутська О. О., Сьомченков О. А., Гарбар Ж. В., Губанова Л. І., Руденко В. В. Управління державним боргом : навч. посібник / за заг. ред. О. О. Прутської. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 216 с.
71. Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. Фінансове право : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
72. Романенко С. В. Розрахунки з використанням акредитивної форми: види та облікове відображення. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 125–130.
73. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2017. № 1(25). С. 98–101.
74. Рядінська В. О. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні : монографія. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.
75. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі. Київ : ЦУЛ, 2020. 192 с.
76. Семеренко К. О., Савченко М. В. Державний борг України: теоретичні аспекти та сучасні тенденції. С. 257–264.
77. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок : монографія / відп. ред. Л. К. Воронова. Київ : Юрид. думка, 2010. 204 с.
78. Стародубцева Т. В., Семенова К. Д. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. праць*. Одеса, 2016. Вип. 2. С. 73–80.
79. Сулейманова С. Р. Валютні рахунки: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2015. № 16(1). С. 102–105.
80. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження». Київ, 2017. 184 с.

81. Тетарчук І. Фінансове право : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 255 с.
82. Ткач С. С., Нальотов О. О. Актуальні питання правового регулювання сплати військового збору. Кременчук, 2014. 24 с.
83. Фединяк Г. Міжнародно-правове регулювання розрахунків по акредитиву та законодавство України. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2016. Вип. 39. С. 120–127.
84. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
85. Фінансове право : конспект лекцій / уклад. М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.
86. Фінансове право України : підруч. / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010.
87. Хома І. Б., Папірник С. Є. Аналіз державного боргу України: сучасний стан та напрями оптимізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 108–114.
88. Хрімлі К. Аналіз законодавства про транспортний податок. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 13–18.
89. Чуприна Л. М. Правові основи бюджетного права України. *Право і громадянське суспільство*. 2017. № 3–4(16). С. 89–100. URL : <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/292-pravovi-osnovybyudzhethnoho-prava-ukrayiny-chupryna-l-m#startOfPageId292>.
90. Швидка Т. І. Законодавче регулювання публічних закупівель : навч. посібник. Харків : Право, 2022. 256 с.
91. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 710–715.
92. Slaviuk N. Державний борг України: тенденції і наслідки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3. № 1. С. 101–106. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018150636>.

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>.
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
8. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.
9. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
10. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
11. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
12. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#top>
13. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
14. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
15. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
16. Про бюджетну класифікацію : Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>.
17. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
18. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-viii>.
19. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей : постанова Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.
20. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про застосування електронних контрольно-касових апаратів і товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» : Закон України від 06.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227/96-вр#Text>.
21. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03.06.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №. 33. Ст. 474.
22. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.

23. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>.
24. Про державне мито : декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. Ст. 113.
25. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.
26. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.
27. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
28. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.
29. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
30. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
31. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України : Закон України від 04.11.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-14#Text>.
32. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.
33. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
34. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст. 171.
35. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
36. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
37. Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету : наказ Міністерства фінансів України 28.01.2002 № 57. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>.
38. Про затвердження Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита : наказ Міністерства фінансів України від 07.07.2012 № 811. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1623-12>.
39. Про затвердження Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 25.09.2018 № 103. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18>.

40. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Національного банку України 28.08.2001 № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.

41. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету : наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 № 333. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.

42. Про затвердження Класифікатора іноземних валют : постанова Правління Національного банку України від 04.02.1998 № 34. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98#n15>.

43. Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-п#Text>.

44. Про затвердження Положення про валютний нагляд : постанова Правління Національного банку України від 03.01.2019 № 13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19>.

45. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті України : постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>.

46. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.

47. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.

48. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>.

49. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу : постанова Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text>.

50. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 № 615. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text>.

51. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>.

52. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : постанова Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>.

53. Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України безвизного банківського нагляду : постанова Правління Національного банку України від 06.12.2018 № 135. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-18#Text>.

54. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 2. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text>.

55. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України : постанова Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17#Text>.

56. Про затвердження Положення про ліцензування банків : постанова Правління Національного банку України від 22.12.2018 № 149. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>.

57. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>.

58. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : постанова Правління Національного банку України від 10.05.2016 № 311. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text>.

59. Про затвердження Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок : постанова Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 276. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01#Text>.

60. Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників : постанова Правління Національного банку України від 27.06.2008 № 189. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08#Text>.

61. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>.

62. Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19#Text>.

63. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів : постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 164 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#n7>.

64. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України : постанова Правління Національного банку України від 16.12.2002 № 508. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>.

65. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку : постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 № 516. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>.

66. Про затвердження Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп : постанова Правління Національного банку України від 09.04.2012 № 134. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>.

67. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів : постанова Правління Національного банку України від 29.12.2001 № 563. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-02#Text>.

68. Про затвердження Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик : постанова Правління Національного банку України від 18.06.2003 № 248. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0551-03#Text>.

69. Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 11.12.2014 № 806. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>.

70. Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України : постанова Правління Національного банку України від 21.04.2016 № 277. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text>.

71. Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість : наказ Міністерства фінансів України від 14.11.2014 № 1130. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-14>.

72. Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків : наказ Міністерства фінансів України від 29.09.2017 № 822. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-17#Text>.

73. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001500-19#Text>.

74. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text>.

75. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 № 440. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>.

76. Про затвердження Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників : постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 845. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-п#Text>.

77. Про затвердження Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Положення про реєстр страхувальників : наказ Міністерства фінансів України від 24.11.2014 № 1162. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1553-14>.

78. Про затвердження Порядку обліку платників і зборів : наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1588. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11#Text>.

79. Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів : постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 № 1132. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132-2010-п#Text>.

80. Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів : постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1204. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1204-2010-п>.

81. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм : постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.2004 № 1017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2004-п#Text>.

82. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами : постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-п>.

83. Про затвердження Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 631. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п>.

84. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках : постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 № 6. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2011-п#Text>.

85. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-п#Text>.

86. Про затвердження Правил визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України : постанова Правління Національного банку України від 03.12.2018 № 134. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0134500-18#Text>.

87. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці : постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006 № 267. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-06#Text>.

88. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2013-2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2013 № 320. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/320-2013-%D0%BF>.

89. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 № 1247. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>.

90. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 348. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2013-п#Text>.

91. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування Закон України від 26.06.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр#Text>.

92. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.

93. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

94. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

95. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>.

96. Про іпотечні облигації : Закон України від 22.12.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3273-15#Text>.

97. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

98. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/116/95-%E2%F0>.

99. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

100. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

101. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

102. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>.

103. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

104. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

105. Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України : постанова Правління Національного банку України від 27.05.2008 № 148. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>.

106. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

107. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.

108. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

109. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

110. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#top>.

111. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.

112. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>.

113. Про страхування : Закон України від 07.03.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>.

114. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

115. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.

116. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України від 11.10.2018 № 7-п/2018. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-18#n2>.

117. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26.12.2011 № 20-рп/2011. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11>.

118. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян) від 09.07.2007 № 6-рп/2007. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>.

119. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України. URL : <http://rada.gov.ua>.
2. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Міністерство економіки України. URL : <http://www.me.gov.ua>.
4. Міністерство фінансів України. URL : <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL : <http://nplu.org>.
7. Національний банк України. URL : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua>.
9. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL : <http://www.fg.gov.ua>.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ. ПРЕДМЕТ, МЕТОД, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Термін «фінанси» походить від фр. *finance* (лат. *finantia*) – платіж. Фінанси – це історична категорія. Вони виникли ще за часів рабовласницького суспільства в умовах формування товарно-грошових відносин під впливом розвитку функцій та потреб держави.

Фінанси – це сукупність відносин, що мають розподільчий характер і опосередковуються через доходи й видатки громадян та юридичних осіб – суб'єктів господарської діяльності, фінансово-кредитних установ, держави, міжнародних фінансових організацій тощо.

Саме фінанси пов'язані з розподілом та перерозподілом внутрішнього валового продукту та національного доходу, що виражаються у грошовій формі.

Фінанси як фонди коштів можуть бути централізованими та децентралізованими. Централізовані фінанси відображають відносини, пов'язані з формуванням (утворенням), розподілом і перерозподілом централізованих грошових фондів, що надходять у розпорядження держави.

Фінанси мають власні особливості, а саме вони:

- 1) тісно пов'язані з природою і функціями держави;
- 2) становлять особливі, однорідні відносини між державою, юридичними й фізичними особами з приводу формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів;
- 3) нерозривно пов'язані з існуванням товарно-грошових відносин;
- 4) пов'язані з розподілом і перерозподілом частини сукупного суспільного продукту.

Предметом фінансового права є суспільні відносини у сфері фінансової діяльності, тобто відносини з планомірного утворення, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів державою, органами місцевого самоврядування для реалізації їхніх завдань і функцій.

Методи, тобто способи здійснення фінансової діяльності держави, поділяють на три основні групи, залежно від ролі та призначення державних фінансів:

- 1) методи мобілізації фондів коштів;
- 2) методи розподілу фондів коштів;
- 3) методи використання фондів коштів.

Фінансова система – це сукупність фінансових інститутів, кожний із яких сприяє утворенню та використанню відповідних централізованих та децентралізованих фондів коштів для здійснення фінансової діяльності держави, тобто діяльності з приводу мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів для виконання завдань і функцій держави та органів місцевого самоврядування.

Джерела фінансового права – це правові форми зовнішнього вираження норм фінансового права. У цьому аспекті фінансове право – галузь законодавства, що являє собою сукупність нормативно-правових актів та інших джерел фінансового права, в яких фінансово-правові норми знаходять своє зовнішнє вираження.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА, ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ НОРМИ І ФІНАНСОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ

У фінансових відносинах інтереси держави представляють органи, наділені нею владними повноваженнями – центральні органи виконавчої влади, що реалізують відповідний вид фінансової політики, спеціально створені органи фінансового контролю тощо.

Іншими учасниками фінансових відносин можуть виступати як державні органи, організації, установи (наприклад, бюджетні організації), так і суб'єкти підприємницької діяльності та громадяни. Визначальною умовою для віднесення таких відносин саме до фінансових є наявність діяльності щодо мобілізації, розподілу або використання коштів централізованих та децентралізованих фондів.

Фінансове право як галузь права становить складну систему, первинним елементом якої є фінансово-правові норми. Саме фінансово-правові норми регулюють відносини, що виникають, змінюються й припиняються у процесі мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів. Норми фінансового права, як і будь-якої іншої галузі права, є загальнообов'язковими правилами поведінки суб'єктів суспільних відносин, що встановлені державою та забезпечені її примусовою силою.

Фінансово-правові норми – це встановлені державою та забезпечені її примусовою силою загальнообов'язкові правила поведінки суб'єктів суспільних відносин, що виникають у процесі мобілізації, розподілу й витрачання централізованих і децентралізованих фондів коштів, встановлюють права та обов'язки їхніх учасників і мають імперативний характер.

Фінансові правовідносини є юридичною формою вираження й закріплення фінансових (економічних) відносин, що можуть існувати лише у правовій формі.

Фінансові правовідносини можна визначити як урегульовані нормами фінансового права економічні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі мобілізації, розподілу й використання централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів та мають державно-владний і майновий характер.

ТЕМА 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначає правові та організаційні засади здійснення цього виду контролю.

Однією з найважливіших функцій державного управління є контрольна діяльність, зокрема, фінансовий контроль, що є необхідною умовою реалізації політичних та соціально-економічних перетворень в Україні, так як виконує поступове приведення державного управління до рівня європейських стандартів та забезпечення єдиного злагодженого механізму діяльності всіх органів влади. Оскільки контроль – одна з головних функцій державного управління та невід’ємний елемент суспільних відносин, то у процесі його нормативно-правового регулювання відбуваються постійні зміни.

Державний фінансовий контроль охоплює процес формування та виконання Державного бюджету, а також місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, випуск державних та місцевих позик тощо. Виходить за межі державного фінансового контролю внутрішній фінансовий контроль, що здійснюється у сфері діяльності юридичних осіб приватного права.

У науковій літературі категорію «фінансовий контроль» визначають як сукупність видів, форм і методів перевірки законності і доцільності здійснення фінансових операцій та реалізації на цій основі завдань фінансової політики.

Під фінансовим контролем слід розуміти особливу сферу контролю, що становить собою діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб’єктів з виявлення порушень законності, фінансової дисципліни й доцільності під час формування, розподілу й використання державних і муніципальних грошових фондів.

Об’єктом фінансового контролю виступає фінансова діяльність підприємницьких структур, бюджетних установ та організацій, фінансово-кредитних інститутів тощо, котрі здійснюють таку діяльність.

Основні принципи контролю: об’єктивність, дієвість, гласність, систематичність, регулярність.

Залежно від критерію, що є визначальним при класифікації на види, виділяють внутрішній та зовнішній контроль, відомчий і надвідомчий, загальний і спеціальний. За своїм змістом існують такі види контролю: фінансовий, банківський податковий контроль, контроль за виконанням управлінських відносин.

ТЕМА 4. БЮДЖЕТНЕ ПРАВО, БЮДЖЕТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Однією з характерних рис державного управління у промислово розвинутих демократичних країнах є загальнодержавна бюджетна система та власний бюджет.

Об'єктивною необхідністю функціонування будь-якої держави та органів місцевої влади є існування в них бюджету як розпису доходів та видатків, в якому відображається зміст їхньої діяльності, соціально-економічні функції та завдання.

Бюджетне право України – це підгалузь фінансового права, що складається з системи фінансово-правових норм, що регулюють відносини у сфері бюджетної діяльності. Оскільки бюджетне право є підгалуззю фінансового права, то воно використовує у правовому регулюванні метод фінансового права.

Бюджет в економічному розумінні являє собою сукупність грошових відносин між державою і юридичними та фізичними особами з приводу формування і використання централізованого фонду коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій.

Основним джерелом формування бюджету є внутрішній валовий продукт.

У фінансово-правовій літературі під бюджетною системою України мають на увазі засновану на економічних відносинах, урегульованих правовими нормами, сукупність видів бюджетів, що існують на території держави.

Основними принципами формування бюджету є:

- 1) принцип єдності бюджету;
- 2) принцип повноти;
- 3) принцип періодичності або плановості;
- 4) принцип збалансованості або рівноваги;
- 5) принцип обґрунтованості;
- 6) принцип цільового використання бюджетних коштів;
- 7) принцип публічності та прозорості;
- 8) принцип гласності;
- 9) принцип спеціалізації показників бюджетів;
- 10) принцип відповідальності (кожен учасник бюджетного процесу несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу).

Норми бюджетного права визначають основи бюджетного устрою, структуру бюджетної системи України, становище суб'єктів бюджетного права, порядок складання, затвердження і виконання бюджетів, а також складання та затвердження звітів про їх виконання.

Бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів.

Відносини при формуванні бюджетної системи, розподілі доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи та здійснення міжбюджетних трансфертів, а також визначення правової регламентації бюджетного процесу та компетенцію його учасників регулюють саме бюджетно-правові норми.

Бюджетні правовідносини – це суспільні відносини, врегульовані бюджетно-правовими нормами і пов’язані з розподілом та витрачанням ресурсів, акумульованих бюджетною системою країни.

Бюджетна система України встановлюється виключно Бюджетним кодексом та законом про Державний бюджет України. Якщо іншим нормативно-правовим актом бюджетні відносини визначаються інакше, ніж у Бюджетному кодексі, застосовуються відповідні норми цього кодексу.

ТЕМА 5. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

Традиційним є визначення бюджетного процесу як сукупності дій уповноважених органів держави та місцевого самоврядування щодо складання, розгляду, затвердження й виконання бюджетів, а також складання, розгляду й затвердження звітів про їхнє виконання, що здійснюються на підставі норм бюджетного права.

Бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов’язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства.

Бюджетний процес складається з відповідних стадій, що визначаються змістом і характером діяльності державних органів, завдяки чому така діяльність набуває нових якостей.

Учасниками бюджетного процесу є органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов’язками з управління бюджетними коштами).

Складання проєктів Державного і місцевих бюджетів становить одну з найважливіших і відповідальних стадій бюджетного процесу, оскільки саме тут закладають політичний і економічний курси держави на поточний рік, визначають пріоритети щодо розв’язання внутрішніх соціально-економічних проблем, обсяг доходів і видатків, основні напрями використання коштів, засоби покриття дефіциту бюджету.

Виділення стадій бюджетного процесу обумовлене логікою та його історичною природою, оскільки вони охоплюють усю діяльність державних органів, починаючи від усвідомлення необхідності здійснення видатків на відповідні потреби, їх прогнозування, виявлення джерел доходу для їх покриття.

У ст. 19 Бюджетного кодексу України закріплено чотири стадії бюджетного процесу, а саме:

- 1) складання проєктів бюджетів;
- 2) розгляд і прийняття закону про Державний бюджет, рішень про місцеві бюджети;

3) виконання бюджету, в тому числі за потреби – внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети;

4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства.

ТЕМА 6. ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНИХ І МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ, ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВОГО БОРГУ ТА ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Державний борг – це загальний розмір накопиченої заборгованості уряду власникам державних цінних паперів, котрий дорівнює сумі минулих бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків.

Державний борг складається із внутрішнього та зовнішнього боргу держави.

Державні позики як форма державного кредиту характеризуються тим, що тимчасово вільні кошти населення, підприємств, організацій залучаються до фінансування суспільних потреб шляхом випуску і реалізації облігацій, казначейських зобов'язань та інших державних цінних паперів.

Запозичення засобів загальнодержавного позикового фонду як форма державного кредиту характеризується тим, що державні кредитні установи безпосередньо (не обмежуючи ці операції купівлею державних цінних паперів) передають частину кредитних ресурсів на покриття витрат уряду. Ця форма державного кредиту функціонує в тоталітарному суспільстві. Вона сприяє розвитку інфляційних процесів, що особливо небезпечно в умовах жорсткого контролю за емісією грошових знаків із боку державних органів.

ТЕМА 7. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОДАТКІВ

Податки є невід'ємною частиною функціонування будь-якої держави, оскільки вони становлять необхідне джерелом фінансування державних витрат на виконання нею своїх функцій.

Виникнення податків зумовлено потребою належного функціонування держави, виконання нею суспільно необхідних завдань і функцій. Податки з'явилися пізніше, ніж виникли перші держави, фінансова діяльність яких супроводжувалася збиранням митних зборів у сучасному їх розумінні. Наразі системи оподаткування у різних країнах світу різняться за структурою, набором податків, зборів та обов'язкових платежів, методами їх стягнення, податковими ставками, податковими пільгами тощо.

В економічній теорії податок розглядається як специфічна форма економічних відносин між державою, з одного боку, та суб'єктами господарювання, різними групами населення і фактично з кожним членом суспільства – з іншого, з приводу формування державних фінансів, у яких:

1. Держава є визначальною дійовою особою, а платник податку – виконавцем вимог держави;

2. Права й обов'язки сторін побудовані на відповідному правовому підґрунті, однак не скріплені у формі певного договору чи контракту;

3. Справляння податку відбувається в односторонньому порядку (від платника до держави) та має обов'язковий і безвідплатний характер для кожного платника.

В основі побудови механізму стягнення податків лежать елементи податків. Усі елементи правового механізму податку поділяють на основні (платник податку, об'єкт оподаткування та ставка податку) та додаткові (строк і порядок сплати, податкова звітність тощо).

Усі види податків та зборів, а також їхні процентні ставки встановлюються Податковим кодексом України.

Податки і збори бувають:

1. Загальнодержавні (до загальнодержавних податків належать відрахування, обов'язкові до сплати на всій території України, що мають фіксовану процентну ставку, як-от: ПДВ, ЄСВ, на прибуток, ПДФО, акцизний і екологічний податки, а також на надра, землю тощо);

2. Місцеві (діють локально, в межах встановленої «вилки» ставок. До них належать єдиний податок, податок на нерухоме майно (крім земельної ділянки), туристичний збір і збори за здійснення різних видів діяльності підприємця).

Податкова система містить у собі низку процесуальних відносин щодо встановлення, зміни та скасування податків, інших податкових платежів, забезпечення їхньої сплати, організації контролю й застосування відповідальності за порушення податкового законодавства.

ТЕМА 8. ПРАВОВІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток ринкової економіки в будь-якій демократичній державі важко уявити без банківської системи. Питання ефективності роботи банківської системи в Україні стоїть особливо гостро, оскільки в останні роки в нашій державі проходить складний процес ринкової трансформації економіки. Ефективна діяльність банківських інститутів істотно підвищує конкурентоздатність підприємств і економіки в цілому, сприяє досягненню позитивних результатів у її реформуванні.

Банківська діяльність по своїй суті є економічною діяльністю, але оскільки вона потребує детального, послідовного правового регулювання та захисту з боку держави, тобто здійснюється у відповідному правовому полі, то така діяльність «де юре» виступає як сукупність певних правовідносин.

Джерелами правового регулювання банківської діяльності в Україні є нормативно-правові акти, що містять у собі норми різних галузей права (переважно фінансового), об'єднаних за сферою правового регулювання – банківською діяльністю, і при їх застосуванні використовуються різні методи правового регулювання.

Правове регулювання банківської системи України здійснюється Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, законами України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та ін.

Банківська система – провідна ланка фінансово-кредитної системи, а остання, у свою чергу, є складовою частини економічної системи будь-якого суспільства. Наявність власної, самостійної банківської системи – неодмінна ознака незалежності держави, її економічного суверенітету.

Банківська система України складається з Національного банку України та комерційних банків, що створені й діють на території України відповідно до закону.

Національний банк України – центральний банк держави, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України – гривні. Правовий статус НБУ визначається Законом України «Про Національний банк України».

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки – це фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб.

Банки з юридичними особами. Вони можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані: ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові).

Для ринкової економіки важливим елементом є розвиток діяльності банків, розширення сфери банківських послуг та операцій, що потребує відповідного контролю та нагляду з боку державних органів грошово-кредитного регулювання. В Україні такі функції реалізує Національний банк України, в тому числі через інструменти відповідної грошово-кредитної політики.

ТЕМА 9. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Термін «кредит» походить від латинського слова *creditum* – позика. Державний кредит – складова фінансової системи держави. Відносини державного кредиту за місцем держави в кредитних відносинах можна поділити на 2 великі підгрупи:

1) держава-кредитор (така група відносин характеризує державу як суб'єкта надання коштів для реалізації завдань та функцій держави та місцевого самоврядування. У цьому випадку метод кредитування застосовується для використання фінансових ресурсів (централізованих і децентралізованих фондів коштів держави). Через надання коштів із державного бюджету на засадах їх повернення реалізуються поставлені завдання в публічно-управлінській діяльності, проекти, програми);

2) держава-боржник (оскільки майже всі бюджети незалежної України були дефіцитні, перед державою постає потреба в залученні додаткових грошових ресурсів. Це завдання реалізується в нашій державі на основі взяття коштів у кредит. При цьому кредитором виступають як міжнародні структури (держави, організації, банки), так і внутрішньодержавні (банки, інші фінансові установи, окремі громадяни). Реалізуються такі відносини на основі міжнародних угод, а також видання відповідних цінних паперів державними органами, що засвідчують боргові зобов'язання. Наслідком взяття державою коштів у кредит є збільшення державного боргу).

Державний кредит посідає важливе місце в фінансовій системі України. За допомогою публічного кредиту держава здійснює перерозподіл тимчасово вільних коштів та забезпечує стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки, прискорення грошового обігу, виконання державних програм соціального розвитку.

Під державним кредитом слід розуміти систему економічних відносин, що виникають у процесі перерозподілу коштів між державою в особі її органів влади і управління та юридичними і фізичними особами (як резидентами, так і нерезидентами), іншими державами і міжнародними фінансовими організаціями, в яких держава може виступати в ролі позичальника, кредитора або гаранта. Відповідно, держава вступає в правовідносини запозичення, кредитування та гарантування.

ТЕМА 10. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ

Режим здійснення валютних операцій на території України, загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства тощо.

Валютне регулювання здійснює Національний банк України та Кабінет Міністрів України. До повноважень Національного банку України у цій сфері належать: здійснення валютної політики; складання платіжного балансу; нагромадження, зберігання і використання резервів валютних цінностей; видання генеральних та індивідуальних ліцензій; визначення курсу валют; здійснення валютного контролю. Національний банк України зобов'язаний проводити політику, спрямовану на підтримання валюти України, і з цією метою може виступати суб'єктом міжбанківського валютного ринку України.

Валютний контроль здійснюється з метою дотримання валютного законодавства у сфері здійснення валютних операцій спеціально уповноваженими контролюючими органами. Органи, що здійснюють валютний контроль, мають право вимагати і одержувати від резидентів і нерезидентів повну інформацію про здійснення ними валютних операцій, стан банківських рахунків в іноземній валюті.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Фінансова діяльність держави. Предмет, метод, система та джерела фінансового права

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття та функції фінансів.
2. Фінансова система України та фінансова політика.
3. Методи та правові форми публічної фінансової діяльності.
4. Поняття та принципи фінансової діяльності держави.
5. Стадії публічної фінансової діяльності.
6. Публічні та приватні фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання.
7. Поняття фінансового права, його місце в національній системі права та взаємозв'язок з іншими галузями права.
8. Система та джерела фінансового права України.
9. Фінансово-правові норми, їхні структура та види.
10. Фінансово-правові відносини: суб'єкт, об'єкт, зміст і особливості.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

У межах семінарських та практичних занять основною метою для здобувачів вищої освіти є зрозуміти сутність та методи фінансової діяльності держави; засвоїти складові елементи фінансової системи України; з'ясувати систему органів, що здійснюють фінансову діяльність в Україні; визначити систему фінансового законодавства України; дослідити фінансове право як галузь вітчизняного права, науку та навчальну дисципліну.

На семінарських та практичних заняттях із дисципліни «фінансове право» повинно бути розглянуто та визначено такі поняття, як: публічні та приватні фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання країни; система та джерела фінансового права України; фінансово-правові норми, їхні структура та види.

Протягом семінарського та практичного заняття розглядаються питання, що націлюють здобувачів на всебічне і дискусійне обговорення тем.

Для повного оволодіння теоретичним і нормативним матеріалом із відповідної теми необхідно опрацювати матеріали з фінансового права, що публікуються в періодичних виданнях, з'являються на офіційних порталах, та слідкувати за змінами у законодавстві України.

Дайте визначення таких понять:

Поняття та функції фінансів, методи фінансової діяльності держави, поняття фінансового права, система фінансового права, фінансово-правові норми, фінансово-правові відносини, суб'єкт, об'єкт, зміст і особливості

фінансово-правових відносин, фінансове планування, фінансове прогнозування, фінансова звітність, публічні та приватні фінанси, гіпотеза фінансово-правової норми; диспозиція фінансово-правової норми; санкція фінансово-правової норми; джерела фінансового права; фінансове законодавство.

Скласти схеми:

1. Зміст та структура фінансової системи держави;
2. Фінанси як економічна і юридична категорія;
3. Форми фінансової діяльності держави;
4. Джерела фінансового права: поняття та їх класифікація;
5. Структурні елементи фінансової системи держави.

Теми рефератів:

1. Поняття та зміст фінансової діяльності держави;
2. Фінансова політика – складова економічної та соціальної політики держави;
3. Фінансова стратегія і тактика України на сучасному етапі розвитку;
4. Фінанси як економічна і юридична категорія;
5. Зміст та елементи фінансової системи держави;
6. Фонди державного соціального страхування;
7. Метод фінансової діяльності держави;
8. Публічні фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання;
9. Система органів управління державними фінансами;
10. Напрями правового регулювання фінансової діяльності держави, що встановлюються чинним законодавством.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке фінанси як правова категорія?
2. Які функції притаманні фінансам?
3. Чим відрізняються державні фінанси від публічних та приватних фінансів?
4. Які основні джерела фінансового права України?
5. Які існують фонди грошових коштів?
6. На яких принципах базується фінансова система України?
7. Які ланки складають фінансову систему України?
8. З чого складається фінансова діяльність держави?
9. Які напрями правового регулювання фінансової діяльності держави встановлюються чинним законодавством?
10. Якими правовими методами регулюється фінансова система держави?

Тестові завдання:

1. Що регулює фінансове право:

А. Специфічний вид відносин, що виникають у процесі фінансової діяльності;

Б. Майнові й особисті немайнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності учасників цих відносин;

В. Суспільні земельні відносини, в яких земля водночас виступає як нерухомий об'єкт, як природний об'єкт і як об'єкт господарювання;

Г. Трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором із фізичними особами.

2. Надайте характеристику фінансів як юридичного поняття:

А. Фінанси є елементом витратних матеріалів, котрий його використовують на всіх стадіях циклу, крім стадії фізичного процесу перетворення об'єкта праці;

Б. Фінанси розуміють як публічні фонди коштів (фінансові ресурси), що утворюються державою, органами місцевого самоврядування, органами, визнаними державою необхідними для суспільства, і використовуються для свого функціонування виключно на підставі законів;

В. Етап збуту товарів і на завершення циклу – етап поповнення резервного запасу;

Г. Міра вартості є одним з критеріїв оцінки вдалого вибору витратних матеріалів та основних засобів, а також головним критерієм результату діяльності.

3. Методи фінансової діяльності держави – це:

А. Встановлена законом чи конституцією держави різного роду розпорядча діяльність органів державного управління, виконавчої влади, керівних органів установ, підприємств, організацій тощо; фактичне здійснення органами державної влади своїх цілей та завдань, функцій та методів, що виявляються у різноманітних діях, поведінці державних службовців, а також їх взаємозв'язках із іншими учасниками управлінських відносин;

Б. Певні способи практичного виконання суб'єктами публічної адміністрації своїх адміністративних зобов'язань, що відповідають характеру й обсягу наданої їм компетенції;

В. Взаємовідносини у межах, встановлених законом, у відповідних випадках формувати свої права та обов'язки;

Г. Конкретні прийоми та засоби, за допомогою яких уповноважений державою орган від її імені мобілізує, розподіляє та використовує фонди коштів.

4. Назвіть види кредитів в Україні:

- А. Державний, банківський;
- Б. Банківський, МВФ;
- В. Державний, власні фонди;
- Г. Приватні фонди, організаційні донори.

5. Що являє собою система фінансового права:

- А. Це об'єктивно обумовлена фінансовою системою внутрішня його будова, об'єднання і розташування фінансово-правових норм у певній послідовності;
- Б. Це приватні фонди;
- В. Це міжнародний валютний фонд;
- Г. Це закони та нормативно-правові акти.

6. Джерела фінансового права:

- А. Це закони та нормативно-правові акти Верховної Ради України, державних виконавчих органів та органів місцевого самоврядування, що містять норми фінансового права;
- Б. Це зовнішні форми відображення адміністративно-правових норм, закріплені в Конституції України, законодавчих актах, урядових постановках, рішеннях державних адміністрацій та інших нормативних актах державних органів;
- В. Прийнято вважати формою вираження міжнародно-правової норми;
- Г. Це різноманітні нормативні акти органів державної влади та управління, що регулюють трудові та інші відносини, тісно з ними пов'язані.

7. Хто є суб'єктами фінансових правовідносин:

- А. Громадяни, іноземці, особи без громадянства, органи держави, насамперед Президент України, органи виконавчої влади, а також внутрішні частини їх апарату, органи громадських організацій, діяльність яких регулюється правом, адміністрація підприємств, установ, організацій, а також органи місцевого самоврядування;
- Б. Юридичні особи і громадяни, які на підставі правових норм можуть бути учасниками фінансових правовідносин;
- В. Особи, спільноти людей, органи, організації тощо, котрі згідно з приписами конституційно-правових норм є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків;
- Г. Фізичні та юридичні особи, які вступають між собою в цивільно-правові відносини з приводу майна та особистих немайнових благ.

8. Основним джерелом фінансового права є:

- А. Бюджетний кодекс України;
- Б. Податковий кодекс України;
- В. Конституція України;
- Г. Митний кодекс України.

9. Що належить до методів здійснення фінансової діяльності:

- А. Фінансування та кредитування;
- Б. Ревізії та перевірки;
- В. Власні приписи та укладення договорів;
- Г. Облік та аналіз.

10. Система фінансового права складається з:

- А. Загальної і додаткової частин;
- Б. Головної і факультативної частин;
- В. Загальної і особливої частин;
- Г. Головної і спеціальної частин.

Практичні завдання:

Завдання 1. Користуючись Податковим кодексом України та Бюджетним кодексом України, письмово наведіть приклади норм, у яких закріплено принципи фінансового права.

Завдання 2. Ознайомтесь із джерелами фінансового права та проаналізуйте їх. Використовуючи джерела із переліку основної літератури до курсу, письмово обґрунтуйте, чи є судові акти джерелами фінансового права.

Завдання 3. Письмово розкрийте зміст принципу самостійності фінансової діяльності органів місцевого самоврядування, користуючись Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Завдання 4. Письмово надайте обґрунтування, використовуючи джерела з переліку літератури, чи є судові акти джерелами фінансового права.

Завдання 5. Розробіть структурно-логічну схему «Класифікація джерел фінансового права».

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

4. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.

5. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.

6. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.

7. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>.

8. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>.

9. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 348. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2013-п#Text>.

10. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

13. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

14. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

Навчально-методична література:

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті : монографія. Львів : Каменяр, 2007. 323 с.

2. Вдовічен В. А. Фінансове право як компроміс публічного та приватного інтересу в соціумі. *Право і суспільство*. 2014. № 6(2). С. 85–89.

3. Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навч.-метод. посібник. Чернівці : Рута, 2006. 88 с.

4. Дамірчиєв М. І. Правова природа фінансової діяльності : монографія. Харків : Право, 2014. 256 с.

5. Дамірчиєв М. Суб'єкти фінансової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 149–153.

6. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Харків : Віровець А. П. ; Апостроф, 2010. 328 с.

7. Дорошенко Д. П. Систематизація фінансового законодавства України як засіб упорядкування фінансових норм. *Фінансове право*. 2013. № 4. С. 4–7.

8. Єсімов С. С. Проблемні питання адміністративно-правової та фінансово-правової наук. Митна справа. 2011. № 6(78). С. 140–145.

9. Кучерявенко М. П. та ін. Актуальні питання науки фінансового права : монографія / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010, 464 с.

10. Лукашев О. А. Проблеми публічно-правової природи фінансів. *Юридична наука і практика*. 2011. № 1. С. 84–88.

11. Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія. Харків : Право, 2010. 304 с.

12. Перепелиця М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія. Харків : Право, 2012. 272 с.

13. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок : монографія / відп. ред. Л. К. Воронова. Київ : Юрид. думка, 2010. 204 с.

Тема 2. Поняття фінансового права, фінансово-правові норми і фінансові правовідносини

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття фінансового права.
2. Система фінансового права України.
3. Становлення і розвиток фінансового права.
4. Поняття та особливості фінансово-правових норм.
5. Класифікація фінансово-правових норм.
6. Фінансово-правові відносини, їхні зміст і особливості.
7. Суб'єкти фінансового права і фінансових правовідносин.
8. Місце фінансового права в національній системі права України.
9. Принципи фінансового права.
10. Функції фінансового права.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Вивчаючи представлену тему, необхідно засвоїти поняття фінансового права, а це нерозривно пов'язано із з'ясуванням суті предмету і методів розглядуваної галузі права. Адже фінансове право як галузь права має власні однорідний предмет і метод правового регулювання. Предмет фінансового права складають суспільні відносини, що виникають у процесі фінансової діяльності держави.

На семінарських та практичних заняттях здобувачі вищої освіти повинні засвоїти, що основним методом фінансово-правового регулювання є імперативний метод, або метод державно-владних приписів одним учасникам фінансових правовідносин із боку інших, які виступають від імені держави і наділені відповідними повноваженнями, а також те, що фінансово-правовому регулюванню властиві й інші методи (субординації, рекомендації, узгодження тощо).

На семінарських заняттях необхідно зрозуміти та визначити, що фінансове право – це самостійна галузь права, що водночас пов'язана з такими галузями права, як: конституційне, адміністративне, кримінальне, цивільне, трудове право і право соціального забезпечення.

Здобувачам вищої освіти слід врахувати, що систему фінансового права можна розглядати і як сукупність фінансово-правових інститутів, підгалузей фінансового права, і як сукупність фінансово-правових норм, об'єднаних у Загальну та Особливу частини.

Дайте визначення таких понять:

фінансове право; предмет фінансового права; метод фінансового права; система фінансового права; принципи фінансового права; функції фінансового права, поняття, ознаки та структура фінансово-правових норм, особливості та класифікація фінансово-правових норм, види фінансово-правових норм, реалізація фінансово-правових норм, поняття та особливості фінансових правовідносин, види фінансових правовідносин, їхні суб'єкти, об'єкт та зміст; права та обов'язки учасників фінансових правовідносин; виникнення, зміна та припинення фінансових правовідносин.

Скласти схеми:

1. Фінансові правовідносини, їхні суб'єкти, об'єкт, зміст та види.
2. Принципи фінансового права.
3. Система фінансового права.
4. Виникнення, зміна та припинення фінансових правовідносин.
5. Суб'єкти фінансового права і фінансових правовідносин.

Теми рефератів:

1. Поняття фінансового права.
2. Предмет правового регулювання фінансового права.
3. Поняття методу правового регулювання фінансових правовідносин.
4. Особливості імперативного методу регулювання фінансових відносин.
5. Система фінансового права.
6. Поняття та особливості фінансових правовідносин.
7. Структура фінансових правовідносин.
8. Об'єкт фінансових правовідносин.
9. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин.
10. Поняття та види юридичних фактів.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Поняття фінансового права.
2. Сутність фінансового права як галузі публічного права.
3. У чому полягає зміст фінансово-правового регулювання?
4. Охарактеризуйте предмет фінансового права.

5. Яким є основний метод фінансово-правового регулювання?
6. Поняття методу правового регулювання фінансових правовідносин.
7. Назвіть та охарактеризуйте види фінансово-правових норм.
8. Які функції виконують фінансові правовідносини?
9. У чому полягає юридичний зміст фінансових правовідносин?
10. Охарактеризуйте суб'єкти фінансового права.

Тестові завдання:

1. Предмет фінансового права складають:

А. Такі правовідносини: цивільні, господарські, сімейні, трудові, провадження у справах за участю іноземних осіб між відповідними суб'єктами за наявності іноземного елемента;

Б. Майнові відносини, що виникають із приводу належності, використання чи переходу рухомого та нерухомого майна й інших матеріальних благ від одного суб'єкта до іншого (відносини власності та відносини товарообігу);

В. Суспільні відносини, що виникають із метою реалізації і захисту прав громадян, створення нормальних умов для функціонування громадянського суспільства й держави;

Г. Суспільні відносини, що виникають із приводу формування, розподілу, перерозподілу, використання та контролю публічних фінансових ресурсів (фондів грошових коштів) у процесі діяльності держави (органів державної влади) та органів місцевого самоврядування.

2. Фінансові правовідносини:

А. Як система міжнародних відносин, упорядкованих юридично, охоплюють весь спектр регулятивного впливу сучасного міжнародного права;

Б. Це врегульовані нормами фінансового права суспільні відносини, учасники яких виступають як носії юридичних прав і обов'язків, реалізують приписи цих норм із формування, розподілу і використання державних фондів коштів та централізованих і децентралізованих фондів органів місцевого самоврядування;

В. Це врегульовані цивільним процесуальним правом відносини, що складаються між судом та іншими суб'єктами із приводу розгляду і вирішення цивільної справи;

Г. Це врегульовані нормами права суспільні відносини, котрі виникають у сфері господарювання щодо організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності, характеризуються особливим суб'єктним складом, поєднанням організаційних і майнових елементів, значним ступенем регулювання як із боку держави, так і суб'єктів цих відносин.

3. Основний метод фінансово-правового регулювання –

- А. Диспозитивний;
- Б. Імперативний;
- В. Локально-договірний;
- Г. Рекомендаційний.

4. Яку функцію виконує фінансове право:

- А. Соціальну;
- Б. Захисну;
- В. Виховну;
- Г. Корекційну.

5. Фінансові правовідносини:

А. Це регульовані нормами цивільного права майнові й особисті немайнові відносини, засновані на вільному волевиявленні майново відокремлених, юридично рівних учасників, що є носіями суб'єктивних цивільних прав і обов'язків, котрі виникають, змінюються, припиняються на підставі юридичних фактів і забезпечуються можливістю застосування засобів державного примусу;

Б. Це суспільні відносини, що виникають у сфері державного управління та врегульовані нормами адміністративного права;

В. Це врегульовані нормами фінансового права суспільні відносини, учасники яких є носіями юридичних прав і обов'язків, реалізують приписи цих норм із формування, розподілу і використання публічних фондів грошових коштів;

Г. Можуть становити предмети матеріального світу (територія, майно, немайнові права тощо), немайнові блага (життя, здоров'я тощо), поведінка суб'єктів правовідносин (дія або бездіяльність), результати діяльності суб'єкта (сталася подія, вироблений предмет тощо).

6. Фінансово-правова норма складається з:

- А. Гіпотези, диспозиції та санкції;
- Б. Гіпотези, рішення, акта;
- В. Санкції, рішення, диспозиції;
- Г. Міжнародного акта, гіпотези, санкції.

7. Фінансова правоздатність – це:

А. Здатність мати фінансові права та обов'язки, передбачені в законі;

Б. Здатність мати суб'єктивні права та обов'язки, передбачені нормами адміністративного права;

В. Здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи;

Г. Встановлена законом здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, зацікавленої особи.

8. Фінансова дієздатність і деліктоздатність:

А. Це здатність особи самостійно або через законних представників набувати, здійснювати, змінювати і припиняти фінансові права та обов'язки, а також відповідати за їхнє невиконання або неправомірну реалізацію;

Б. Це здатність суб'єктів реалізовувати свої права та обов'язки адміністративно-правового характеру;

В. Це здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання;

Г. Набуваються особами у віці від 14 до 18 років. Такі особи мають право самостійно розпоряджатися власним заробітком, стипендією або іншими доходами.

9. Суб'єктом фінансового права України є:

А. Учасники міжнародних правовідносин, які є носіями міжнародних прав та обов'язків, що здійснюються на основі та в межах міжнародного права;

Б. Особа, учасник фінансових відносин, яка за своїми особливостями фактично може бути носієм суб'єктивних прав і обов'язків;

В. Суспільні відносини, врегульовані бюджетно-правовими нормами і пов'язані з формуванням, розподілом та витрачанням ресурсів бюджетної системи країни;

Г. особи, спільноти людей, органи, організації тощо, котрі згідно з приписами конституційно-правових норм є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків. Суб'єкти конституційного права повинні володіти правоздатністю і дієздатністю.

10. За терміном дії фінансово-правові норми поділяються на:

- А. Постійні та тимчасові;
- Б. Міжнародні та місцеві;
- В. Внутрішні та тимчасові;
- Г. Внутрішні та постійні.

Практичні завдання:

Завдання 1. Назвіть та письмово обґрунтуйте, які суб'єкти є учасниками податкових, бюджетних та валютних правовідносин. Проведіть аналіз нормативно-правової бази та позначте, що є умовами виникнення зазначених правовідносин.

Завдання 2. Надайте характеристику системи і правового статусу органів України, що наділені контрольними повноваженнями у сфері фінансової діяльності держави:

- Рахункової палати України;
- Міністерства фінансів України та його повноважень у сфері фінансового контролю;
- контрольних функцій Державної казначейської служби України;

- контрольних повноважень Державної фіскальної служби, податкового контролю;
- контрольних повноважень Національного банку України;
- контрольних функцій Державної служби фінансового моніторингу;
- аудиту як виду фінансового контролю.

Завдання 3. Обґрунтуйте письмово, у чому полягає відмінність між поняттями «суб'єкти фінансового права» та «суб'єкти фінансових правовідносин».

Завдання 4. Використовуючи нормативно-правові акти, наведіть письмові приклади юридичного факту-дії як підстави виникнення та/або припинення фінансових правовідносин.

Завдання 5. Користуючись нормативно-правовими актами, змодельуйте практичну ситуацію підстав виникнення фінансових правовідносин за участю індивідуального суб'єкта.

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.
5. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.
6. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.
7. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>.
8. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>.
9. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 348. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2013-п#Text>.
10. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.
13. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.
14. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

Навчально-методична література:

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: монографія. Львів : Каменяр, 2007. 323 с.
2. Вдовічен В. А. Фінансове право як компроміс публічного та приватного інтересу в соціумі. *Право і суспільство*. 2014. № 6(2). С. 85–89.
3. Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навч.-метод. посібник. Чернівці : Рута, 2006. 88 с.
4. Дамірчиєв М. І. Правова природа фінансової діяльності: монографія. Харків : Право, 2014. 256 с.
5. Дамірчиєв М. Суб'єкти фінансової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 149-153.
6. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Харків : Віровець А. П. ; Апостроф, 2010. 328 с.
7. Дорошенко Д. П. Систематизація фінансового законодавства України як засіб упорядкування фінансових норм. *Фінансове право*. 2013. № 4. С. 4–7.
8. Єсімов С. С. Проблемні питання адміністративно-правової та фінансово-правової наук. Митна справа. 2011. № 6(78). С. 140–145.
9. Кучерявенко М. П. та ін. Актуальні питання науки фінансового права : монографія / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010, 464 с.
10. Лукашев О. А. Проблеми публічно-правової природи фінансів. *Юридична наука і практика*. 2011. № 1. С. 84–88.
11. Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія. Харків : Право, 2010. 304 с.
12. Перепелиця М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія. Харків : Право, 2012. 272 с.
13. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок : монографія / відп. ред. Л. К. Воронова. Київ : Юрид. думка, 2010. 204 с.

Тема 3. Правове регулювання фінансового контролю в Україні

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття, сутність і призначення фінансового контролю.
2. Сутність фінансової дисципліни.
3. Фінансовий контроль як засіб забезпечення законності та фінансової дисципліни.
4. Об'єкти та суб'єкти фінансового контролю. Сфери фінансової діяльності, що підлягають фінансовому контролю.
5. Предмет фінансового контролю.
6. Форми проведення фінансового контролю.
7. Методи фінансового контролю.
8. Використання методів фінансового контролю.
9. Державний фінансовий контроль.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

На семінарських та практичних заняттях за темою фінансового контролю із дисципліни «Фінансове право» здобувачі вищої освіти повинні засвоїти, що значення фінансового контролю обумовлюється характером фінансової діяльності держави, соціальною спрямованістю фінансової політики.

Розглядаючи тему фінансового контролю, слід охопити питання організації фінансового контролю в Україні.

Здобувачі вищої освіти повинні засвоїти систему та правовий статус органів України, що наділені контрольними повноваженнями у сфері фінансової діяльності держави, розуміти сутність ревізії та види ревізій; надавати пояснення щодо сутності перевірки, розумітися на видах перевірок; розглядати поняття аудиту як фінансового контролю, види аудиторського контролю та надавати правовий аналіз.

Дайте визначення таких понять:

фінансовий контроль; зміст та основні завдання фінансового контролю; принципи фінансового контролю, інспектування, моніторингу; види фінансового контролю, методи фінансового контролю, облік, аналіз, ревізія, обстеження, інспектування, інвентаризація, перевірки, державні контролюючі органи загальної компетенції, Рахункова палата, Міністерство фінансів України, контрольні функції Державної казначейської служби України, фінансово-правове регулювання аудиторської діяльності, аудит, незалежний фінансовий контроль, зовнішній та внутрішній аудит фінансових установ.

Скласти схеми:

1. Принципи фінансового контролю;
2. Види фінансового контролю за джерелами контролю;
3. Методи фінансового контролю;
4. Контролюючі органи спеціальної компетенції;
5. Фінансово-правове регулювання аудиторської діяльності.

Теми рефератів:

1. Мета реалізації фінансового контролю;
2. Елементи фінансового контролю;
3. Державний фінансовий контроль;
4. Громадський фінансовий контроль;
5. Міжнародний фінансовий контроль;
6. Характеристика методів фінансового контролю;
7. Класифікації видів перевірок;
8. Аудит як вид фінансової перевірки;
9. Фінансово-економічна експертиза;
10. Системи контрольних органів у галузі фінансової діяльності.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Характеристика фінансового контролю;
2. Особливості фінансового контролю;
3. Мета реалізації фінансового контролю;
4. Завдання фінансового контролю;
5. Основні методи фінансового контролю;
6. Класифікації видів перевірок;
7. Фінансово-економічна експертиза;
8. Правовий статус та повноваження органів державного фінансового контролю загальної компетенції;
9. Правовий статус та повноваження органів державного фінансового контролю спеціальної компетенції, Рахункової палати;
10. Головна функція центрального банку держави.

Тестові завдання:

1. Фінансовий контроль – це:

А. Діяльність органів публічної влади і їхніх посадовців, установ, підприємств та громадських організацій із забезпечення законності, фінансової дисципліни та доцільності у процесі мобілізації, розподілі і використанні централізованих та децентралізованих грошових фондів і пов'язаних із ними матеріальних коштів;

Б. Особлива форма правосуддя, діяльність суду, пов'язана із реалізацією судових актів у цивільних справах, що здійснюється у формі «контрольного санкціонування» вчинення деяких процесуальних дій у виконавчому провадженні при розгляді цивільних справ;

В. Побудована на основі митних органів держави система контролю за валютними операціями, що здійснюються резидентами та нерезидентами у зв'язку з їхньою зовнішньоекономічною діяльністю;

Г. Заключний елемент циклу управління маркетингом. Він являє собою процес вимірювання та оцінки результатів виконання плану маркетингу, а також здійснення його необхідних змін.

2. Видами фінансового контролю є:

- А. Державний та громадський;
- Б. Державний та зовнішній;
- В. Громадський та поліцейській;
- Г. Валютний та громадський.

3. Методом фінансового контролю є:

- А. Перевірка;
- Б. Звірка;
- В. Ревізія;
- Г. Конфіскація.

4. Ревізія – це:

- А. Метод фінансового контролю;
- Б. Форма фінансового контролю;
- В. Принцип фінансового контролю;
- Г. Функція фінансового контролю.

5. Ревізії поділяються на:

- А. Планові;
- Б. Тематичні;
- В. Фактичні;
- Г. Планові та позапланові.

6. Який документ складається за наслідками ревізії:

- А. Постанова;
- Б. Рішення;
- В. Акт;
- Г. Судовий наказ.

7. За результатами фінансово-економічної експертизи складається:

- А. Акт;
- Б. Постанова;
- В. Рішення;
- Г. Висновок.

8. До якого виду фінансового контролю можна віднести аудиторський контроль:

- А. Відомчого;
- Б. Внутрішньогосподарського;
- В. Загальнодержавного;
- Г. Незалежного.

9. До системи контрольних органів у галузі фінансової діяльності входять:

- А. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування;
- Б. Підприємства, установи, організації;
- В. Національна поліція;
- Г. Прокуратура.

10. До органів фінансового контролю загальної компетенції належать:

- А. Міністерство фінансів України;
- Б. Кабінет Міністрів України;
- В. Державна фінансова інспекція України;
- Г. Верховна Рада України.

Практичні завдання:

Завдання 1. 1 квітня 2021 року ревизорами ДФІ в Запорізькій області була проведена планова ревизія фінансово-господарської діяльності Запорізького пологового будинку за період з 1 березня – 1 квітня минулого року, за результатами якої складено Акт ревизії. У ході ревизії було виявлено бюджетне правопорушення, а саме: нецільове використання бюджетних коштів, невідповідність даних, наведених у фінансовій і бюджетній звітності установ, даних бухгалтерського обліку.

На підставі вказаного Акта ДФІ в Запорізькій області прийнято рішення про зупинення операцій із бюджетними коштами на рахунках, відкритих в органах Державної казначейської служби України, та про зупинення операцій з бюджетними коштами позивача на рахунках, відкритих у Головному управлінні Державного казначейства України в Запорізькій області, на строк до 100 днів у межах поточного бюджетного періоду.

1. Дайте правову оцінку ситуації та знайдіть помилки.

2. Прокоментуйте законність рішення щодо кожного суб'єкта.

Завдання 2. Представники державної податкової інспекції у Вильському районі м. Харкова прийшли проводити планову перевірку зареєстрованого у них підприємства. Керівник підприємства не дозволив її проводити, мотивуючи тим, що два тижні тому на цьому підприємстві проводилася аудиторська перевірка за його ініціативи.

1. Обґрунтуйте відповідь із посиланням на відповідні нормативно-правові акти.

2. Чи є правомірними дії керівника підприємства?

3. У яких випадках проведення аудиту є обов'язковим?

Завдання 3. Наведіть приклади специфічних методичних прийомів державного фінансового контролю (фактичного та документального). Надайте визначення фактичного та документального прийомів державного фінансового контролю. Завдання оформіть у вигляді таблиці.

Завдання 4. Вкажіть особливості проведення органами державного фінансового контролю документальної та фактичної перевірки під час ревізії, використовуючи нормативно-правові акти. Відповідь надайте у письмовому вигляді.

Завдання 5. У письмовому вигляді зазначте особливості проведення органами державного фінансового контролю зустрічних звірок на підприємствах, в організаціях та установах, а також порядок оформлення їх результатів.

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

4. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.

5. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.

6. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.

7. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>.

8. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>.

9. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 348. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2013-п#Text>.

10. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

13. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

14. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

Навчально-методична література:

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті : монографія. Львів : Каменяр, 2007. 323 с.

2. Вдовічен В. А. Фінансове право як компроміс публічного та приватного інтересу в соціумі. *Право і суспільство*. 2014. № 6(2). С. 85-89.

3. Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навч.-метод. посібник. Чернівці : Рута, 2006. 88 с.

4. Дамірчиєв М. І. Правова природа фінансової діяльності : монографія. Харків : Право, 2014. 256 с.

5. Дамірчиєв М. Суб'єкти фінансової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 149–153.

6. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Харків : Віровець А. П. ; Апостроф, 2010. 328 с.

7. Дорошенко Д. П. Систематизація фінансового законодавства України як засіб упорядкування фінансових норм. *Фінансове право*. 2013. № 4. С. 4–7.

8. Єсімов С. С. Проблемні питання адміністративно-правової та фінансово-правової наук. Митна справа. 2011. № 6(78). С. 140–145.

9. Кучерявенко М. П. та ін. Актуальні питання науки фінансового права : монографія / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010, 464 с.

10. Лукашев О. А. Проблеми публічно-правової природи фінансів. *Юридична наука і практика*. 2011. № 1. С. 84–88.

11. Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія. Харків : Право, 2010. 304 с.

12. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок : монографія / відп. ред. Л. К. Воронова. Київ : Юрид. думка, 2010. 204 с.

Тема 4. Бюджетне право, бюджетні правовідносини та бюджетна система України

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття бюджету, його характеристика та значення для існування держави і суспільства;
2. Історія формування та розвитку бюджетних відносин у країнах світу;
3. Функції бюджету та принципи його формування. Види бюджетів;
4. Поняття та особливості бюджетного права як підгалузі фінансового права України;
5. Суспільні відносини, що складають предмет бюджетного права;
6. Характеристика методів правового регулювання бюджетного права;
7. Система бюджетного права України;
8. Особливості норм бюджетного права та їх класифікація;
9. Характеристика джерел бюджетного права України;
10. Співвідношення бюджетного устрою та бюджетної системи;
11. Бюджетна система України: характеристика та принципи побудови;
12. Бюджетна класифікація: поняття та значення;
13. Класифікація доходів бюджету;
14. Класифікація видатків та кредитування бюджету;
15. Поняття та класифікація боргу.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Від поняття «бюджетна система» слід відмежовувати інше – «бюджетний устрій»: бюджетна система відображає тільки загальну структуру бюджетів в Україні, натомість бюджетний устрій – це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

Бюджетний устрій є більш широким поняттям, що охоплює бюджетну систему, взаємозв'язок між бюджетами і принципи їх функціонування.

Студентам необхідно розглянути також поняття зведеного бюджету, під яким розуміють сукупність бюджетних показників усіх бюджетів на певній території. Його використовують для аналізу та прогнозування економічного й соціального розвитку держави, територіальних громад.

Під час заняття розглядаються такі питання: бюджетна система, принципи її побудови, поняття бюджету, види бюджетів, історія формування та розвитку бюджетних відносин, правове забезпечення регулювання бюджетних відносин. Завдяки вивченню цієї теми студенти зможуть засвоїти поняття та принципи бюджетного права, його систему, особливості бюджетних правовідносин та методів регулювання бюджетного права.

Студентам потрібно проаналізувати принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України, що визначені у ст. 7 Бюджетного кодексу України, а саме:

- принцип єдності бюджетної системи України;
- принцип збалансованості;
- принцип самостійності;
- принцип повноти;
- принцип обґрунтованості;
- принцип ефективності та результативності;
- принцип субсидіарності;
- принцип цільового використання бюджетних коштів;
- принцип справедливості і неупередженості;
- принцип публічності та прозорості.

Студентам варто з'ясувати сутність бюджетної класифікації, під якою розуміють групування доходів та видатків бюджетів усіх рівнів за однорідними ознаками. Згідно зі ст. 2 Бюджетного кодексу України бюджетна класифікація є єдиним систематизованим згрупуванням доходів, видатків, включно з кредитуванням за вирахуванням погашення та фінансування бюджету, за економічною сутністю, функціональною діяльністю, організаційним устроєм та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Рекомендовано зупинитися та проаналізувати складові бюджетної класифікації, такі як:

- 1) класифікація доходів бюджету;
- 2) класифікація видатків (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення) бюджету;
- 3) класифікація фінансування бюджету;
- 4) класифікація боргу.

Дайте визначення таких понять:

бюджет, бюджетна система України, принципи бюджетної системи, бюджетне право, предмет бюджетного права, методи бюджетного права, система бюджетного права, бюджетна класифікація, доходи бюджету, видатки бюджету, джерела фінансування бюджету, дефіцит бюджету, профіцит бюджету, бюджетний устрій, загальний фонд бюджету, місцеві бюджети, Державний бюджет України, класифікація фінансування бюджету, резервний фонд бюджету, спеціальний фонд бюджету.

Скласти схеми:

1. Система бюджетного права України;
2. Методи правого регулювання бюджетного права;
3. Принципи бюджетного права;
4. Бюджетна система України;
5. Доходи та видатки бюджетів.

Теми рефератів:

1. Бюджетна система за часів Київської Русі;
2. Види світових бюджетних систем;
3. Бюджетний устрій та бюджетна система України;
4. Бюджетна децентралізація;
5. Склад та структура Державного бюджету України;
6. Дефіцит державного бюджету та державний борг;
7. Джерела збільшення доходів державного бюджету;
8. Предмет та метод бюджетного права;
9. Основні характеристики Бюджетного кодексу України;
10. Принципи бюджетної системи України.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення бюджету і назвіть його види;
2. Назвіть принципи формування бюджету та його функції;
3. Дайте визначення предмета бюджетного права як підгалузі фінансового права;
4. Охарактеризуйте методи правового регулювання бюджетного права;
5. Дайте визначення і назвіть склад бюджетних правовідносин;
6. Назвіть особливості джерельної бази бюджетного права;
7. Розкрийте поняття бюджетної системи України, назвіть її склад;
8. Охарактеризуйте принципи бюджетної системи України;
9. Назвіть види доходів бюджету;
10. Дайте характеристику дефіциту державного бюджету та державного боргу.

Практичне заняття – 2 год.

Тестові завдання:

1. Основним джерелом бюджетного права є:

- А. Бюджетний кодекс України;
- Б. Податковий кодекс України;
- В. Конституція України;
- Г. Митний кодекс України.

2. Структурним елементом бюджетно-правової норми є:

- А. Диспозиція;
- Б. Зміст;
- В. Юридичний факт;
- Г. Санкція.

3. За змістом бюджетні норми, що закріплюють структуру бюджетної системи України, а також повноваження суб'єктів бюджетних правовідносин, належать до:

- А. Матеріальних норм;
- Б. Процесуальних норм;
- В. Процедурних норм;
- Г. усі відповіді є правильними.

4. За змістом бюджетні норми, що встановлюють порядок проходження бюджету: складання і розгляд його проєкту, затвердження і виконання бюджету, а також складання, розгляд і затвердження звіту про його виконання, – належать до:

- А. Матеріальних норм;
- Б. Процесуальних норм;
- В. Процедурних норм;
- Г. Усі відповіді є правильними.

5. За часом дії бюджетно-правові норми поділяють на:

- А. Постійно чинні та періодичні;
- Б. Строкові та безстрокові;
- В. Строкові та на певний час;
- Г. Циклічні та разові.

6. Бюджетний кодекс України складається з:

- А. Чотирьох розділів;
- Б. П'яти розділів;
- В. Шести розділів;
- Г. Дев'яти розділів.

7. До структури бюджетних правовідносин не належить:

- А. Об'єкт
- Б. Суб'єкти;
- В. Фактичний і юридичний зміст;
- Г. Бюджетно-правова норма.

8. Норми закону про Державний бюджет є:

- А. Постійними;
- Б. Періодичними;
- В. Актуальними;
- Г. Своєчасними.

9. Визначення якого поняття наведено – «це сукупність правових норм, що регулюють бюджетний устрій, структуру й порядок розподілу доходів і видатків бюджетної системи, повноваження держави і органів місцевого самоврядування в галузі бюджетів і бюджетний процес»:

- А. Бюджетного законодавства;
- Б. Бюджетного права;
- В. Бюджетних правовідносин;
- Г. Бюджетного процесу.

10. За змістом бюджетно-правові норми поділяють на такі види:

- А. Матеріальні й формальні;
- Б. Процедурні й процесуальні;
- В. Матеріальні й процесуальні;
- Г. Імперативні й диспозитивні.

Практичні завдання:

Завдання 1. Заповніть таблицю «Джерела бюджетного права»:

Закони	Підзаконні нормативно-правові акти

Завдання 2. Назвіть, які з перелічених правовідносин належать до бюджетних:

А) ТОВ «Світ» не в повному обсязі виконало податкові зобов'язання, що було виявлено під час перевірки фіскальною службою, як наслідок, було накладено штрафні санкції.

Б) Кабінет Міністрів України подав до Верховної Ради України законопроект про зниження податкової ставки податку на прибуток підприємств.

В) Бюджетна установа після отримання товарів, робіт і послуг відповідно до умов взятого бюджетного зобов'язання приймає рішення про їх оплату та надає доручення на здійснення платежу органу Казначейства України.

Завдання 3. Заповніть таблицю «Методи правового регулювання бюджетного права»:

Назва методу	Характеристика методу

Завдання 4. Заповніть таблицю «Принципи бюджетної системи України»:

Найменування принципу	Визначення принципу

Завдання 5. Казенне підприємство «Дніпровський протезний завод» звернулося до Дніпропетровської обласної державної адміністрації з проханням надати кошти з резервного фонду Державного бюджету, оскільки знаходиться у важкій економічній ситуації і не має можливості погасити власні борги. Голова обласної державної адміністрації повідомив, що вирішення таких питань не входить до кола його обов'язків.

1. Дайте визначення резервного фонду Державного бюджету.
2. Який порядок надання коштів із резервного фонду?

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
8. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-viii>.
9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.
10. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
15. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
16. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>.
17. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
18. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/116/95-%E2%F0>.
19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
20. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.
21. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

22. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

23. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

24. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.

25. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

26. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

27. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.

28. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>.

29. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

30. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.

Навчально-методична література:

1. Базика С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 114–118.

2. Голинська О. В. Добровільне об'єднання територіальних громад: чинники спротиву, об'єктивні позиції та переваги. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентіві України*. Одеса, 2015. Вип. 3(63). С. 98–105.

3. Гурковська К. А., Мороз О. Б., Назар Ю. С., Сукмановська Л. М. Фінансове право України : навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях). Львів : ЛДУВС, 2016. 308 с.

4. Дмитрик О. О. Бюджетний процес в Україні в сучасних умовах. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1(10). С. 72–77.

5. Іванський А. Й. Фінансове право : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 484 с.

6. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання: монографія. К. : Юрінком Інтер. 2019. 328 с.

7. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О. Фінансове право : підруч. Харків : Право, 2019. 416 с.

8. Лисяк Л. В., Гриценко О. В., Качула С. В., Роменська К. М. та ін. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.

9. Мандриченко Ю. О. Правові гарантії діяльності фінансового контролю в Україні : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 200 с.
10. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2017. № 1(25). С. 98–101.
11. Рядінська В. О. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні : монографія. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.
12. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі. Київ : ЦУЛ, 2020. 192 с.
13. Стародубцева Т. В., Семенова К. Д. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень* : зб. наук. студ. праць. Одеса, 2016. Вип. 2. С. 73–80.
14. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». Київ, 2017. 184 с.
15. Тетарчук І. Фінансове право : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 255 с.
16. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
17. Фінансове право : конспект лекцій / уклад. М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.
18. Хома І. Б., Папірник С. Є. Аналіз державного боргу України: сучасний стан та напрями оптимізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 108–114.
19. Швидка Т. І. Законодавче регулювання публічних закупівель : навч. посібник. Харків : Право, 2022. 256 с.
20. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 710–715.

Тема 5. Бюджетний процес в Україні

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття бюджетного процесу та його стадії.
2. Учасники бюджетного процесу.
3. Принципи бюджетного процесу.
4. Контроль та аудит у бюджетному процесі.
5. Складання проекту Державного бюджету України.
6. Розгляд та прийняття Державного бюджету України.
7. Виконання Державного бюджету України.
8. Бухгалтерський облік і звітність при виконанні Державного бюджету України.
9. Особливості прийняття місцевих бюджетів.
10. Міжбюджетні відносини.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Одержання публічних доходів, їхній розподіл між ланками бюджетної системи і їх використання на покриття публічних видатків органами держави і місцевого самоврядування відбувається не хаотично, а в чітко визначеному порядку та строки. Регламентация бюджетного процесу – одне з головних завдань Бюджетного кодексу.

У юридичній літературі досі немає єдиної думки щодо змісту поняття бюджетного процесу та його стадій.

Наприклад, у п. 10 ст. 2 Бюджетного кодексу України бюджетний процес визначається як регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

У навчальному посібнику з фінансового права В. Роль, В. Сергієнко, С. Попова бюджетний процес визначається як сукупність дій уповноважених осіб на основі норм бюджетного права, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо складання, розгляду, затвердження й виконання бюджету, а також звітування про його виконання.

О. Орлюк визначає бюджетний процес як сукупність правових форм діяльності уповноважених бюджетним законодавством учасників бюджетного процесу, органічно пов'язану систему дій щодо здійснення операцій із нормами права, результат якої закріплюється ухваленням відповідних правових актів, що мають офіційний характер і встановлену законом форму.

Бюджетний процес має такі ознаки:

- являє собою врегульовану нормами права організаційну форму діяльності, що завжди пов'язана з вирішенням питань стосовно бюджетів і спричиняє певні юридичні наслідки;

- є сукупністю правових форм діяльності уповноважених бюджетним законодавством учасників бюджетного процесу, що визнані такими Бюджетним кодексом України;

- являє собою органічно пов'язану систему дій щодо здійснення операцій із нормами права;

- є діяльністю, результат якої закріплюється ухваленням відповідних правових актів, таких, що мають офіційний характер і встановлену законом форму;

- є діяльністю, що об'єктивно потребує процесуальної регламентації.

Стадіями бюджетного процесу, відповідно до ч. 1 ст. 19 Бюджетного кодексу України, визнаються:

- складання проєктів бюджетів;

- розгляд проєкту та ухвалення закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

- виконання бюджету, включно зі внесенням змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і ухвалення рішення щодо нього.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються:

- контроль за дотриманням бюджетного законодавства;
- аудит;
- оцінювання ефективності управління бюджетними коштами.

Завдяки вивченню цієї теми здобувачі вищої освіти знайомляться з бюджетним процесом, його стадіями, принципами бюджетного процесу, порядком формування та використання бюджету. Набувають знань, як здійснюється розпис бюджету, як складається паспорт бюджетної програми, як здійснюється регулювання міжбюджетних відносин, субвенцій.

Дайте визначення таких понять:

бюджетний процес, стадії бюджетного процесу, проєкт бюджету, фінансування бюджету, кредитування бюджету, бюджетна програма, розпорядник бюджетних коштів, бюджетний період, бюджетне асигнування, бюджетне призначення, гарантійне зобов'язання, державні капітальні вкладення, єдиний казначейський рахунок, квазіфіскальні операції, кошторис, паспорт бюджетної програми, державний бюджет України, програмно-цільовий метод у бюджетному процесі, місцеві бюджети, розпис бюджету, міжбюджетні відносини, субвенції, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості.

Скласти схеми:

1. Бюджетний процес;
2. Складання та прийняття Державного бюджету України;
3. Прийняття місцевих бюджетів;
4. Міжбюджетні відносини;
5. Стадії бюджетного процесу.

Теми рефератів:

1. Стадії та учасники бюджетного процесу;
2. Правове регулювання міжбюджетних відносин;
3. Класифікація видатків та доходів бюджету;
4. Правове регулювання фінансування бюджету;
5. Процедура складання проєкту Державного бюджету України та порядок його прийняття;
6. Особливості розроблення та прийняття місцевий бюджетів;
7. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства;
8. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства;
9. Особливості бюджетного процесу в країнах Європи;
10. Передумови виникнення та формування бюджетного законодавства України.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення бюджетного процесу та назвіть його стадії;
2. Охарактеризуйте учасників бюджетного процесу;
3. Розкрийте порядок складання та прийняття Державного бюджету України;
4. Охарактеризуйте порядок прийняття місцевих бюджетів;
5. Дайте визначення міжбюджетних відносин;
6. Надайте класифікацію доходів та видатків бюджету;
7. Дайте визначення резервного фонду бюджету та фонду регіонального розвитку;
8. Охарактеризуйте порядок виконання бюджетів;
9. Як здійснюється контроль за виконанням бюджетів?
10. Яка відповідальність передбачена за порушення бюджетного законодавства?

Практичне заняття – 2 год.

Тестові завдання:

1. Визначення якого поняття наведене – «це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства»:

- А. Бюджетного періоду;
- Б. Бюджетного процесу;
- В. Бюджетного устрою;
- Г. Бюджетного року.

2. Бюджетний процес в Україні проходить:

- А. Одну стадію;
- Б. Дві стадії;
- В. Три стадії;
- Г. Чотири стадії.

3. За складання проєкту Закону України «Про Державний бюджет України» відповідає:

- А. Прем'єр-міністр України;
- Б. Президент України;
- В. Голова Верховної Ради України;
- Г. Міністерство фінансів України.

4. Проєкт Основних засад грошово-кредитної політики на наступний рік подає:

- А. Національний банк України;
- Б. Президент України;
- В. Голова Верховної Ради України;
- Г. Міністр фінансів України.

5. Постанову про схвалення проєкту Закону України «Про Державний бюджет України» на наступний бюджетний період приймає:

- А. Кабінет Міністрів України;
- Б. Президент України;
- В. Верховна Рада України;
- Г. Усі перераховані суб'єкти.

6. Виконання бюджету – це:

- А. Перша стадія бюджетного процесу;
- Б. Друга стадія бюджетного процесу;
- В. Третя стадія бюджетного процесу;
- Г. Четверта стадія бюджетного процесу.

7. Документ, що визначає розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів у певні періоди року відповідно до бюджетної класифікації, – це:

- А. Бюджетний запит;
- Б. Бюджетний розпис;
- В. Бюджетне призначення;
- Г. Бюджетне асигнування.

8. Визначення «це повноваження, надане розпорядникові бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів із конкретною метою у процесі виконання бюджету» відповідає поняттю:

- А. Бюджетного запиту;
- Б. Бюджетного розпису;
- В. Бюджетного призначення;
- Г. Бюджетного асигнування.

9. Закон України «Про Державний бюджет України» приймається Верховною Радою України до:

- А. 30 листопада року, що передує плановому;
- Б. 1 грудня року, що передує плановому;
- В. 30 грудня року, що передує плановому;
- Г. 1 січня року, що передує плановому.

10. Проєкт Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період схвалюється Кабінетом Міністрів України не пізніше:

- А. 1 квітня року, що передує плановому;
- Б. 1 травня року, що передує плановому;
- В. 1 червня року, що передує плановому;
- Г. 1 липня року, що передує плановому.

Практичні завдання:

Завдання 1. Заповніть таблицю «Класифікація видатків бюджету»:

Підстава класифікації	Види видатків
За бюджетними програмами	
За ознакою головного розпорядника бюджетних коштів	
За функціями, з виконанням яких пов'язані видатки	

Завдання 2. Заповніть таблицю «Повноваження державних органів у складанні і прийнятті Державного бюджету України»:

Види державних органів	Повноваження

Завдання 3. Визначте правильне твердження:

1. Складання проекту Державного бюджету починається за 10 місяців до початку наступного фінансового року;
2. Порядок і строки складання Державного бюджету України визначає щороку Верховна Рада України;
3. Формування Державного бюджету України відбувається на підставі плану-прогнозу, що складає Кабінет Міністрів України;
4. З 15 вересня до 15 вересня Уряд розглядає пропозиції соціально-економічного розвитку країни на майбутній фінансовий рік.

Завдання 4. Дайте визначення таємних видатків. Хто здійснює контроль за проведенням таких видатків? Ким розглядаються звіти про проведені таємні видатки? Які з перелічених видатків належать до таємних: видатки на фінансування розвитку науки і технологій; видатки на закупівлю вакцини від нової хвороби; видатки на утримання Верховної Ради України?

Завдання 5. Голова обласної державної адміністрації видав розпорядження про обов'язкове перерахування 10% доходів міст та районів області до обласного бюджету з метою фінансування будівництва театру.

1. *Чи є правомірними дії голови обласної державної адміністрації?*
2. *Яким є порядок передачі коштів з одного місцевого бюджету до іншого?*

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
8. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-viii>.
9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.
10. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
15. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
16. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>.
17. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
18. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/116/95-%E2%F0>.
19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
20. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.
21. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.
22. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.
23. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.

24. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

25. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

26. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.

27. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>.

28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

29. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.

Навчально-методична та довідкова література:

1. Базика С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 114–118.

2. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 197 с.

3. Голинська О. В. Добровільне об'єднання територіальних громад: чинники спротиву, об'єктивні позиції та переваги. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентіві України*. Одеса, 2015. Вип. 3(63). С. 98–105.

4. Гурковська К. А., Мороз О. Б., Назар Ю. С., Сукмановська Л. М. Фінансове право України : навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях). Львів : ЛДУВС, 2016. 308 с.

5. Дмитрик О. О. Бюджетний процес в Україні в сучасних умовах. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1(10). С. 72–77.

6. Іванський А. Й. Фінансове право : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 484 с.

7. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання : монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2019. 328 с.

8. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О. Фінансове право : підруч. Харків : Право, 2019. 416 с.

9. Лисяк Л. В., Гриценко О. В., Качула С. В., Роменська К. М. та ін. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.

10. Мандриченко Ю. О. Правові гарантії діяльності фінансового контролю в Україні : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 200 с.

11. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/14654>.

12. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2017. № 1(25). С. 98–101.

13. Рядінська В. О. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні : монографія. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.

14. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі. Київ : ЦУЛ, 2020. 192 с.

15. Стародубцева Т. В., Семенова К. Д. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. праць*. Одеса, 2016. Вип. 2. С. 73–80.

16. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». Київ, 2017. 184 с.

17. Тетарчук І. Фінансове право : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 255 с.

18. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.

19. Фінансове право : конспект лекцій / уклад. М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.

20. Хома І. Б., Папірник С. Є. Аналіз державного боргу України: сучасний стан та напрями оптимізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 108–114.

21. Швидка Т. І. Законодавче регулювання публічних закупівель : навч. посібник. Харків : Право, 2022. 256 с.

22. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 710–715.

23. Slaviuk N. Державний борг України: тенденції і наслідки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3. № 1. С. 101–106. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018150636>.

Тема 6. Правові основи державних і місцевих запозичень, державного і місцевого боргу та державного кредиту

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття та характеристика державних і місцевих запозичень.
2. Порядок здійснення державних внутрішніх і зовнішніх запозичень.
3. Особливості здійснення місцевих запозичень.
4. Обмеження у здійсненні запозичень.
5. Цінні папери як предмет бюджетного запозичення.
6. Види цінних паперів, що засвідчують боргове зобов'язання бюджету.
7. Державні облігації, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України.
8. Боргові угоди.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Завдяки вивченню цієї теми здобувачі вищої освіти набувають знань щодо поняття і характеристики внутрішніх і зовнішніх запозичень, структури заборгованості державних та місцевих бюджетів та зможуть запропонувати шляхи подолання дефіциту бюджетів різного рівня.

Під державним або муніципальним боргом розуміють урегульовані фінансово-правовими нормами відносини суб'єктів держави й органів місцевого самоврядування щодо одержання кредитів (позик) у грошовій формі від юридичних і фізичних осіб, як резидентів, так і нерезидентів, на умовах зворотності, строковості та добровільності.

Аналізуючи зміст державного боргу, необхідно усвідомлювати, що мова йде, по-перше, про суми відповідних грошових зобов'язань держави на визначену дату; по-друге, усі непогашені боргові зобов'язання держави містять як основну суму боргу, так і відсотки від неї; по-третє, державний борг містить зобов'язання держави щодо юридичних і фізичних осіб (внутрішній державний борг) і щодо іноземних держав (зовнішній державний борг).

Внутрішній державний борг – це заборгованість держави громадянам та юридичним особам, котрі придбали цінні папери. Держава запозичує кошти щороку, тому її борг складається із сум запозичень минулих років, за які держава ще не розрахувалася, і нових запозичень.

Зовнішній державний борг – це сукупність заборгованості держави за позичками на зовнішньому ринку. Він складається з позик на фінансування державного бюджету та погашення зовнішнього державного боргу, позик на підтримку національної валюти, позик на фінансування інвестиційних та інституціональних проектів, гарантій іноземним контрагентам щодо виконання контрактних зобов'язань у зв'язку з некомерційними ризиками.

Студенти повинні знати зміст методів управління державним боргом, котрі є найпоширенішими у світовій практиці. До них належать: консолідація, конверсія, уніфікація, рефінансування, анулювання, новація, відстрочення погашення позики. Основною формою державної заборгованості є державні цінні папери.

Звернувшись до Закону України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», студентам потрібно з'ясувати особливості облігацій (облігацій внутрішніх державних позик України, облігацій зовнішніх державних позик України, цільових облігацій внутрішніх державних позик України) та державних казначейських зобов'язань, знати їхні види.

Дайте визначення таких понять:

державні і місцеві запозичення, державний борг, борг місцевих бюджетів, боргові угоди, боргові цінні папери, державні облігації України, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, дефіцит

бюджету, профіцит бюджету, позика, облігація, казначейське зобов'язання, публічний борг, державний борг, зовнішній державний борг, внутрішній державний борг, муніципальний борг, управління державним боргом, анулювання державного боргу, рефінансування державного боргу, реструктуризація державного боргу.

Скласти схеми:

1. Структура державної заборгованості;
2. Структура заборгованості місцевих бюджетів;
3. Форми зовнішньої державної заборгованості;
4. Внутрішній державний борг;
5. Види боргових цінних паперів.

Теми рефератів:

1. Джерела фінансування бюджету;
2. Здійснення державних (місцевих) запозичень;
3. Державний борг та управління державним боргом;
4. Державні облігації України;
5. Порядок управління боргом місцевого бюджету;
6. Казначейські зобов'язання України;
7. Державні та місцеві гарантії;
8. Приватизація державного майна як джерело фінансування державного бюджету;
9. Профіцит бюджету;
10. Граничні обсяги державного (місцевого) боргу та державних (місцевих) гарантій.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення державних і місцевих запозичень;
2. Охарактеризуйте порядок здійснення запозичень;
3. Які існують обмеження у здійсненні запозичень?
4. Назвіть предмети бюджетного запозичення;
5. Назвіть і охарактеризуйте види боргових цінних паперів;
6. Дайте визначення казначейських зобов'язань України;
7. Що таке боргові угоди?
8. Як співвідносяться між собою внутрішні і зовнішні запозичення та борги бюджетів?
9. Що таке державний кредит? Джерелом фінансування якого фонду бюджету він є?
10. Визначте шляхи подолання дефіцитів державного та місцевих бюджетів.

Тестові завдання:

1. Визначення «це система врегульованих правовими нормами суспільних відносин у сфері акумуляції державою додаткових, умовно вільних грошових коштів, де держава виступає в ролі позичальника або гаранта, як правило, в цілях покриття дефіциту бюджету, на умовах добровільності, поворотності, терміновості і платності» відповідає поняттю:

- А. Кошторисно-бюджетного фінансування;
- Б. Державного кредиту;
- В. Державного кредитування;
- Г. Державного гарантування.

2. Метод управління державним боргом, що полягає у здійсненні нових позик для покриття раніше випущених боргових зобов'язань – це:

- А. Консолідація;
- Б. Рефінансування;
- В. Анулювання;
- Г. Реструктуризація.

3. Метод управління державним боргом, що полягає у повній відмові держави від своїх боргових зобов'язань, – це:

- А. Консолідація;
- Б. Рефінансування;
- В. Анулювання;
- Г. Реструктуризація.

4. Загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають унаслідок державного запозичення, – це:

- А. Державний борг;
- Б. Державний кредит;
- В. Державна позика;
- Г. Державна позичка.

5. Операції з отримання до міського бюджету кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування міського бюджету – це:

- А. Місцеве запозичення;
- Б. Місцевий борг;
- В. Місцевий кредит;
- Г. Місцева позичка.

6. Умови здійснення державних запозичень, у тому числі вид, валюту, строк та відсоткову ставку державного запозичення визначає:

- А. Верховна Рада України;
- Б. Кабінет Міністрів України;
- В. Рахункова палата України;
- Г. Міністерство фінансів України.

7. Державний борг, що охоплює всю сукупність боргових зобов'язань держави на певну дату, – це:

- А. Поточний борг;
- Б. Капітальний борг;
- В. Загальний борг;
- Г. Спеціальний борг.

8. Витрати на обслуговування та погашення державного боргу здійснюються:

- А. Міністерством фінансів України;
- Б. Верховною Радою України;
- В. Кабінетом Міністрів України;
- Г. Національним банком України.

9. Визначення «це врегульовані фінансово-правовими нормами економічні відносини, в яких держава чи органи місцевого самоврядування надають кредити в грошовій формі з державного й місцевих бюджетів юридичним особам і громадянам на умовах зворотності, строковості, добровільності й обов'язкової забезпеченості» відповідає поняттю:

- А. Кошторисно-бюджетного фінансування;
- Б. Державного або муніципального кредиту;
- В. Державного або муніципального кредитування;
- Г. Державного або муніципального гарантування.

10. Функція державного кредиту, що виявляється у впливі держави за допомогою державного кредиту на функціонування грошового обігу, стан кредитного та інвестиційного ринку, рівень інфляції, в цілому на стан економіки держави, – це:

- А. Фіскальна функція;
- Б. Розподільна функція;
- В. Контрольна функція;
- Г. Регулююча функція.

Практичні завдання:

Завдання 1. У березні 2020 року Полтавською обласною радою було прийнято рішення про емісію облігацій місцевого займу. Емітентом у рішенні встановлено КБ «ЕХІМ», джерелом погашення облігацій були визначені кошти за рахунок випуску нових займів. Максимальний розмір сумарної вартості випуску облігацій місцевого займу склав 35 % дохідної частини обласного бюджету за 2019 рік.

1. Хто може виступати емітентом облігацій внутрішнього місцевого займу (ОВМЗ)?

2. За рахунок яких коштів може бути проведене погашення ОВМЗ?

3. Якому правовому акту суперечать умови випуску ОВМЗ, закріплені рішенням Полтавської обласної ради?

Завдання 2. У зв'язку з дефіцитом державного бюджету Кабінет Міністрів України одержав позику 50 млн грн. Ці кошти було використано для виплати пенсій населенню. Проаналізуйте ситуацію.

1. Якими є джерела фінансування дефіциту державного бюджету?

2. Хто має право здійснювати запозичення?

3. Яким є порядок використання грошових надходжень, отриманих у разі запозичення?

Завдання 3. Укладаючи кредитні угоди з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, держава Україна як позичальник установила, а потім змінила в односторонньому порядку свої умови кредитування. Це було викликано стрімким зростанням дефіциту державного бюджету України. Отримані кошти було використано на погашення заборгованості із виплати заробітної плати, погашення раніше одержаних позик (як внутрішніх, так і зовнішніх). Державна позика як форма державного кредиту реалізується шляхом випуску та реалізації державних цінних паперів облігація – це... облігації внутрішніх та місцевих займів казначейські зобов'язання – це короткострокові – строк погашення не перевищує 1 року.

1. Які принципи кредитування в цій ситуації були порушені?

2. Що може виступати забезпеченням під час отримання державних позик та кредитів міжнародних організацій?

Завдання 4. Визначте, яке значення для фінансування бюджетних соціально-культурних установ має надання їм права займатися комерційною діяльністю. Назвіть види комерційної діяльності, якими можуть займатися палац культури, міська лікарня, музей.

Завдання 5. Визначте правильність названих строків та сформулюйте правильні твердження.

1. Протягом п'ятнадцяти днів із дня отримання повідомлення про бюджетні асигнування бюджетна установа зобов'язана надати кошторис доходів та видатків;

2. Протягом двох місяців після затвердження бюджетів фінансові органи контролюють правильність складання та затвердження кошторисів бюджетних установ.

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
8. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-viii>.
9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.
10. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
15. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
16. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>.
17. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
18. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/116/95-%E2%F0>.
19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

20. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

21. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

22. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

23. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.

24. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.

25. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

26. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.

27. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>.

28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

29. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.

30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України від 11.10.2018 № 7-р/2018. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-18#n2>.

31. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26.12.2011 № 20-рп/2011. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11>.

32. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян) від 09.07.2007 № 6-рп/2007. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>.

Навчально-методична та довідкова література:

1. Бази́ка С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 114–118.
2. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 197 с.
3. Голинська О. В. Добровільне об'єднання територіальних громад: чинники спротиву, об'єктивні позиції та переваги. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентові України*. Одеса, 2015. Вип. 3(63). С. 98–105.
4. Гурковська К. А., Мороз О. Б., Назар Ю. С., Сукмановська Л. М. Фінансове право України : навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях). Львів : ЛДУВС, 2016. 308 с.
5. Дмитрик О. О. Бюджетний процес в Україні в сучасних умовах. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1(10). С. 72-77.
6. Іванський А. Й. Фінансове право : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 484 с.
7. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання : монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2019. 328 с.
8. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О. Фінансове право : підруч. Харків : Право, 2019. 416 с.
9. Лисяк Л. В., Гриценко О. В., Качула С. В., Роменська К. М. та ін. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.
10. Мандриченко Ю. О. Правові гарантії діяльності фінансового контролю в Україні : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 200 с.
11. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/14654>.
12. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2017. № 1(25). С. 98–101.
13. Рядінська В. О. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні : монографія. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.
14. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі. Київ : ЦУЛ, 2020. 192 с.
15. Стародубцева Т. В., Семенова К. Д. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. праць*. Одеса, 2016. Вип. 2. С. 73-80.
16. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження». Київ, 2017. 184 с.

17. Тетарчук І. Фінансове право : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 255 с.
18. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
19. Фінансове право : конспект лекцій / уклад. М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.
20. Хома І. Б., Папірник С. Є. Аналіз державного боргу України: сучасний стан та напрями оптимізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 108–114.
21. Чуприна Л. М. Правові основи бюджетного права України. *Право і громадянське суспільство*. 2017. № 3–4(16). С. 89–100. URL : <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/292-pravovi-osnovybyudzhethnoho-prava-ukrayiny-chupryna-l-m#startOfPageId292>.
22. Швидка Т. І. Законодавче регулювання публічних закупівель : навч. посібник. Харків : Право, 2022. 256 с.
23. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 710–715.
24. Slaviuk N. Державний борг України: тенденції і наслідки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3. № 1. С. 101–106. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018150636>.

Тема 7. Податкова система України. Поняття та види податків

Семінарське заняття – 2 год.

1. Податкова система України: поняття податкової системи і принципи її функціонування.
2. Поняття, ознаки, функції та класифікація податків.
3. Елементи податку.
4. Загальна характеристика схем і методів оподаткування.
5. Структура податкової системи України.
6. Органи оподаткування в Україні.
7. Порівняльний аналіз податкових систем України та зарубіжних країн.
8. Правове регулювання стягнення податку на доходи фізичних осіб.
9. Правове регулювання стягнення місцевих податків і зборів в Україні.
10. Спрощена система оподаткування в Україні.
11. Правові основи адміністрування податків.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Податкова система – сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що справляються в установленому законодавством порядку.

Починаючи вивчення теми, студентам спочатку необхідно визначити правову природу таких обов’язкових платежів до бюджетів, як: податки,

збори, мито. Далі, шляхом з'ясування ознак і функцій податку, студентам потрібно розкрити його поняття як встановленого законом для досягнення загальнодержавних цілей або місцевого значення обов'язкового грошового платежу, котрий, у свою чергу, вноситься юридичними і фізичними особами до державного або місцевого бюджету за наявності матеріальних передумов, а саме доходу, прибутку чи майна, у чітко визначені строки та розмірах, що передбачені законодавством.

Окремо слід звернути увагу на підстави класифікації податків, а саме:

- залежно від рівня державних структур, що встановлюють податки;
- за суб'єктом оподаткування;
- за формою оподаткування;
- за економічним змістом об'єкта оподаткування;
- залежно від періодичності справляння;
- залежно від спрямування податків;
- за характером використання;
- за співвідношенням між ставкою податку та величиною доходу.

Така класифікація податків дасть можливість визначити види податків, а отже, більше розібратися і в суті податку як правової категорії.

Наступним, на що потрібно звернути увагу під час вивчення теми, є елементи правового механізму податку, до яких належать: суб'єкт оподаткування (платник податку); об'єкт, предмет оподаткування; джерело сплати податку; база оподаткування; одиниця оподаткування; ставка податку; строки сплати податку; джерело акумуляції податку або порядок розподілу сум податку між окремими ланками бюджету; пільги зі сплати податку, якщо вони є, або вказівка про відсутність пільг зі сплати конкретного податку.

Характеристика податкової системи України базується на положеннях Податкового кодексу України, в якому розкривається питання про її поняття і принципи.

Аналізуючи поширені у світі основні схеми оподаткування (поосібне оподаткування, з використанням ресурсів і з результатів комерційної діяльності) та методи оподаткування (пропорційне, прогресивне, змішане, рівне, регресивне оподаткування), рекомендується не лише знати їхні види, а й розуміти відмінності між ними.

Далі слід зупинитися на ознайомленні з окремими видами податків, а також на тому, на підставі яких нормативно-правових актів сплачується той чи інший податок.

Дайте визначення таких понять:

податкова система України, принципи оподаткування, податкова служба, облік платників податків, суб'єкт оподаткування, об'єкт оподаткування, предмет оподаткування, джерело сплати податку, база оподаткування, одиниця оподаткування, ставка податку, строки сплати

податку, джерело акумуляції податку, податкові пільги, схеми оподаткування, методи оподаткування, пропорційне оподаткування, прогресивне оподаткування, регресивне оподаткування, елементи податку, методи оподаткування, органи оподаткування, податок, акцизний податок, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, місцеві податки, рентна плата.

Скласти схеми:

1. Зміст податкової системи;
2. Етапи становлення та розвитку оподаткування;
3. Вимоги до побудови податкової системи;
4. Податкове законодавство України;
5. Сфера дії Податкового кодексу України.

Теми рефератів:

1. Еволюція наукових поглядів щодо сутності та змісту податкової системи;
2. Становлення та розвиток податкової системи: авторський підхід до періодизації;
3. Дискусійні питання принципів побудови податкової системи;
4. Податкове навантаження: критерії якісної та кількісної оцінки;
5. Податкове навантаження в різних країнах світу;
6. Наукові підходи до обґрунтування структури податкової системи;
7. Структура податкових систем у різних країнах світу: спільні та відмінні риси;
8. Взаємозв'язок податків на споживання, доходи та майно;
9. Форми прибуткового оподаткування: взаємозв'язок, фіскальна регулююча роль;
10. Інтереси держави та платників податків: проблеми збалансування.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення податкової системи;
2. Поясніть відмінність між поняттями «податкова система» і «система оподаткування»;
3. Назвіть принципи оподаткування;
4. Перелічіть принципи, на яких ґрунтується податкове законодавство України;
5. Назвіть загальнодержавні податки;
6. Перелічіть місцеві податки та вкажіть їхні відмінності від загальнодержавних;
7. Вкажіть, на які групи поділяються функції податкових органів;
8. Розкрийте сутність інформаційно-аналітичних функцій податкових органів;
9. Дайте пояснення, якими є основні напрями діяльності органів податкової служби у межах виконання контрольної функції;
10. Перелічіть основні права контролюючих органів.

Тестові завдання:

1. У Податковому кодексі України закріплено _____ принципів, на яких ґрунтується податкове законодавство України:

- А. Дев'ять;
- Б. Десять;
- В. Одинадцять;
- Г. Дванадцять.

2. Принцип нейтральності податкової системи – це:

- А. Установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;
- Б. Установлення податків та зборів у спосіб, що не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;
- В. Недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації;
- Г. Визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

3. До місцевих податків і зборів належать:

- А. Мито;
- Б. Збір за місця для паркування транспортних засобів;
- В. Податок на додану вартість;
- Г. Податок на прибуток підприємств.

4. До загальнодержавних належать такі податки та збори:

- А. Єдиний податок;
- Б. Туристичний збір;
- В. Податок на доходи фізичних осіб;
- Г. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

5. Реєстрації чи взяттю на облік у податкових органах підлягають:

- А. Юридичні особи;
- Б. Фізичні особи;
- В. Нерезиденти;
- Г. Всі платники податків.

6. Для взяття на облік платник податків – юридична особа подає:

- А. Заяву за формою № 1-ОПП;
- Б. Виписку або витяг з Єдиного державного реєстру;
- В. Копію свідоцтва про державну реєстрацію і копію документа, що підтверджує присвоєння коду за ЄДРПУО;
- Г. Всі перелічені документи.

7. Податкові органи можуть здійснити облік самозайнятих осіб, якщо особа подає такі документи:

- А. Витяг з Єдиного державного реєстру;
- Б. Заяву за формою № 5-ОПП та виписку чи витяг з Єдиного державного реєстру;
- В. Довідку;
- Г. Заяву за формою № 4-ОПП.

8. Податкові органи надають консультації на:

- А. Платній основі;
- Б. Безоплатній основі;
- В. Умові часткової оплати;
- Г. Платній та безоплатній основі.

9. Принцип нейтральності податкової системи – це:

- А. Установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;
- Б. Установлення податків та зборів у спосіб, що не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;
- В. Недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації;
- Г. Визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

10. Принцип соціальної справедливості – це:

- А. установлення податків та зборів у спосіб, що не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;
- Б. встановлення податків та зборів із урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;
- В. установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;
- Г. недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації.

Практичні завдання:

Завдання 1. Структуруйте податкову систему України у вигляді таблиці:

- за видами платежів до бюджету;
- за економічним змістом об'єкта оподаткування;
- за розподілом податків та зборів між державним та місцевими бюджетами.

Завдання 2. Дослідіть, чи має позитивний ефект пільгове оподаткування у формі спеціального режиму оподаткування у сфері сільського, лісового господарства та рибальства. Відповідь надайте у письмовому вигляді з посиланнями на нормативно-правові акти.

Завдання 3. Зазначте, як визначається база оподаткування податком на додану вартість при ліквідації необоротних активів або їх переведення до складу невиробничих фондів. Відповідь надайте у письмовому вигляді з посиланнями на нормативно-правові акти.

Завдання 4. Проаналізуйте нормативно-правові акти та надайте відповідь: яка різниця між операціями, що не є об'єктом оподаткування, та операціями, звільненими від оподаткування? У яких випадках застосування податкового законодавства це розмежування використовується?

Завдання 5. Проаналізуйте Податковий кодекс України, та наведіть приклади випадків, які не вважаються постачанням товарів.

Нормативно-правові акти:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

3. Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість : наказ Міністерства фінансів України від 14.11.2014 № 1130. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-14>.

4. Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків : наказ Міністерства фінансів України від 29.09.2017 № 822. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-17#Text>.

5. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 № 440. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>.

6. Про затвердження Порядку обліку платників і зборів : наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1588. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11#Text>.

Навчально-методична література:

1. Безкровний О. В. Оподаткування малого та середнього бізнесу – від історії виникнення до сучасних перспектив розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6(11). С. 251–256. URL : <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/970a08bf-2f28-4ce1-948b-9a3a31e75df0/content>.

2. Борзенкова О. Д. Земельне оподаткування в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 39–43.

3. Боровик П. М., Гузар Б. С., Лиса Н. В. Вдосконалення механізмів справляння місцевих зборів в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. № 88(2). С. 55–62.
4. Данилишин В. І., Стефанків О. М., Ціжма О. А. Транспортний податок: зарубіжний досвід та українські реалії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 703–705.
5. Костяна О. В., Ясько В. В. Особливості справляння збору за місяць для паркування транспортних засобів на прикладі міста Чугуєва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 710–714.
6. Мінкович В., Фурик І. Недоліки сучасної системи місцевого оподаткування в Україні. *Фінансово-кредитна система: вектор розвитку : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Ужгород, 26 квіт. 2017 р.). Ужгород, 2017. С. 116–117.
7. Мінкович В. Т., Лукачина С. С. Недоліки вітчизняної спрощеної системи оподаткування. *Соціально-економічні проблеми сучасності : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Маріуполь, 12 трав. 2017 р.). Маріуполь, 2017. С. 251–252.
8. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1(16). URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.
9. Нестеренко А. С. Майновий податок – транспортний податок як основа функціонування місцевих бюджетів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 149–151.
10. Ткач С. С., Нальотов О. О. Актуальні питання правового регулювання сплати військового збору. Кременчук, 2014. 24 с.
11. Павлій А. С. Аналіз системи земельного оподаткування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. № 14. С. 262–267.
12. Податкова система : навч. посібник / за заг. ред. В. Л. Андрущенка. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 416 с.
13. Податкове право : навч. посібник / за заг. ред. А. Г. Чубенка, Д. М. Павлова. Київ : НАВС, 2014. 304 с.
14. Хрімлі К. Аналіз законодавства про транспортний податок. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 13–18.

Тема 8. Правові основи банківської діяльності

Семінарське заняття – 2 год.

1. Банківська система України. Види банків.
2. Порядок створення, державної реєстрації, ліцензування та реорганізації банків.
3. Національний банк України та його правовий статус.

4. Місце Національного банку України в банківській системі.
5. Здійснення Національним банком України функцій банківського регулювання.
6. Здійснення Національним банком України функцій нагляду за діяльністю банків.
7. Правовий статус керівних органів Національного банку України.
8. Заходи впливу при порушенні банківського законодавства: поняття, види.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Вивчаючи тему, студентам слід звернути увагу на те, що банківська діяльність є одним із елементів фінансової діяльності держави та системою діючих спеціальних суб'єктів і операцій, що здійснюються ними як учасниками єдиної банківської системи стосовно грошей, цінних паперів та валютних цінностей як засобів платежу.

Банківську діяльність можна розглядати з правової точки зору як сукупність дій, що здійснюються певними суб'єктами у формі, закріпленій нормативно-правовими актами або договорами, котрі спрямовані на отримання прибутку.

Розглядаючи особливості банківської діяльності, здобувачам вищої освіти слід звернути увагу на те, що в її правовому регулюванні переважне місце належить диспозитивним нормам (цивільно-правовим та господарсько-правовим), саме тому завданням цієї теми є конкретизація фінансово-правового аспекту банківської діяльності.

Банківська діяльність є складним об'єктом правового впливу, а отже, передбачає формування засад публічно-правового регулювання, про що свідчить використання різних його форм (адміністративного та індикативного), застосування Національним банком України до банків заходів впливу у разі порушення ними банківського законодавства. Саме публічно-правові відносини за участю банківських установ є предметом регулювання відповідного фінансово-правового інституту.

Важливим елементом у вивченні теми є ознайомлення з банківською системою України. Основоположним елементом банківської системи є банк. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків (реєстр, що ведеться Національним банком України і містить відомості про державну реєстрацію усіх банків).

Опрацьовуючи тему, студентам слід детально зупинитися на організаційно-правових формах банків, враховуючи, що в Україні банки створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.

Перший рівень банківської системи України становить Національний банк України. Визначаючи НБУ як центральну ланку банківської системи України, слід розуміти, що він становить систему органів та установ, котрі входять до банківської системи. До системи Національного банку України, крім його центрального апарату та філій, належать:

- розрахункові палати;
- Банкотно-монетарний двір;
- Фабрика банкотно-паперу;
- Державна скарбниця України;
- Центральне сховище;
- спеціалізовані підприємства;
- банківські навчальні заклади;
- інші структурні одиниці й підрозділи.

Основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України. НБУ виконує й інші функції, закріплені ст. 2 Закону України «Про Національний банк України», котрі потрібно проаналізувати студентам.

Дайте визначення таких понять:

банківська система України; банк; Національний банк України; банківська діяльність; державний банк; кооперативний банк; спеціалізований банк; універсальний банк; банківське об'єднання; банківська корпорація; банківська холдингова група; фінансова холдингова група; фінансова установа; банківське регулювання; адміністративне регулювання; індикативне регулювання; банківський нагляд, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, операційний ризик, ризик управління, комерційний банк.

Скласти схеми:

1. Загальна структура Національного банку України;
2. Багаторівневність банківського нагляду;
3. Основні джерела інформації служби банківського нагляду;
4. Організаційна структура банківського нагляду Національного банку України;
5. Побудова системи банківського нагляду за вертикальною та горизонтальною ознаками.

Теми рефератів:

1. Основні принципи ефективного банківського нагляду;
2. Особливості становлення служби банківського нагляду в Україні;
3. Сучасна структура служби банківського нагляду в Україні;
4. Світовий досвід побудови системи банківського нагляду;
5. Теоретичні аспекти організації банківського нагляду в сучасних умовах;
6. Банківський нагляд в ЄС: порівняльний аналіз;

7. Особливості банківського регулювання та нагляду в країнах із перехідною економікою;
8. Інструментарій державного регулювання діяльності комерційних банків;
9. Порядок розрахунку власних коштів юридичних осіб – учасників банку;
10. Особливості реєстрації філій та відділень комерційного банку.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. У чому полягає економічна сутність та зміст банківського нагляду?
2. Визначте основну мету і завдання банківського регулювання і нагляду;
3. Дайте характеристику систем організації банківського нагляду в країнах світу;
4. Які основні принципи організації банківського нагляду?
5. У чому полягає сутність індикативного та адміністративного регулювання банківської діяльності?
6. Що відносять до основних функцій комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків?
7. Якими є форми проведення банківського нагляду?
8. Дайте характеристику методам проведення банківського нагляду;
9. Визначте послідовність процесу реєстрації банківських та фінансово-кредитних установ;
10. Визначте основні класифікаційні ознаки функціонування банківських установ.

Тестові завдання:

1. Статут державного банку затверджується постановою:

- А. Кабінету Міністрів України;
- Б. Верховної Ради України;
- В. Національного банку України;
- Г. Правління Національного банку України.

2. Державний реєстр банків веде:

- А. Міністерство юстиції України;
- Б. Міністерство фінансів України;
- В. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Г. Національний банк України.

3. Банківська система України:

- А. Є однорівневою;
- Б. Є дворівневою;
- В. Є трирівневою;
- Г. Не має рівнів.

4. Основною функцією Національного банку України є:

- А. Забезпечення стабільності грошової одиниці України;
- Б. Визначення системи, порядку і форми платежів, у тому числі між банками;
- В. Встановлення для банків правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності;
- Г. Монопольне здійснення емісії національної валюти України та організація готівкового грошового обігу.

5. Банківська система України складається з:

- А. НБУ, інших банків;
- Б. НБУ, інших фінансових установ;
- В. банків, їхніх філій, представництв, а також філій іноземних банків;
- Г. НБУ, інших банків, а також філій іноземних банків.

6. До банківських послуг належать:

- А. Залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- Б. Здійснення банківського нагляду;
- В. Відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;
- Г. Розміщення залучених у вклади (депозити) _____.

7. Органами управління кооперативних банків є:

- А. Спостережна рада;
- Б. Загальні збори учасників (пайовиків);
- В. Виконавчий комітет;
- Г. Редакційна комісія;
- Д. Правління банку.

8. Учасниками банку не можуть бути:

- А. Юридичні особи, в яких банк має істотну участь;
- Б. Юридичні особи – нерезиденти;
- В. Об'єднання громадян;
- Г. Фізичні особи – нерезиденти;
- Д. Релігійні та благодійні організації.

9. Головна відмінність НБУ від комерційних банків полягає в:

- А. Управлінні грошовим обігом;
- Б. Акумуляції резервів;
- В. Праві емісії банкнот;
- Г. Рефінансуванні;
- Д. Забезпеченні платіжного механізму.

10. Комерційним банкам забороняється діяльність:

- А. У сфері страхування;
- Б. У торгівлі дорогоцінними металами;
- В. У торгівлі цінними паперами;
- Г. У здійсненні інвестицій за рахунок власних коштів;
- Д. Немає правильної відповіді.

Практичні завдання:

Завдання 1. Територіальне управління НБУ до реєстрації відкрило акціонерно-комерційному банку «Еліт» тимчасовий рахунок для формування статутного капіталу. Акціонери-засновники в сплату вказаного фонду збираються внести будівлі, споруди, устаткування, грошові кошти, нематеріальні активи, іноземну валюту, цінні папери, котрі емітовані третіми суб'єктами і мають ринковий курс, а також судна, повітряні апарати, рідкоземельні метали, право на користування товарним знаком і одержані кредити.

1. Проаналізуйте джерела формування статутного фонду, зробіть необхідний висновок і проконсультуйте керівництво банку з цього приводу.

2. З'ясуйте, як здійснюватимете перевірку дотримання банком строків формування статутного капіталу.

Завдання 2. Акціонери-засновники вирішили створити і зареєструвати акціонерно-комерційний банк «Комерсант».

1. Складіть заяву Ради банку про реєстрацію; висновок територіального управління НБУ.

2. Визначте перелік умов реєстрації банку.

Завдання 3. Правління акціонерно-комерційного банку «Зоріна» 9 лютого поточного року прийняло рішення про відкриття безбалансового відділення в м. Київ.

1. Складіть клопотання банку з цього приводу; дозвіл територіального управління НБУ на відкриття безбалансового відділення.

2. Визначте, в яких випадках територіальне управління НБУ може відмовити вказаному банку у відкритті безбалансового відділення.

Завдання 4. На підставі інформації, що знаходиться в нормативно-правових актах, ознайомтесь із документами, що складаються за результатами інспекції банку. Відповідь надайте у вигляді таблиці (документ – характеристика).

Завдання 5. Користуючись положеннями ст. ст. 9–17 Закону України «Про Національний банк України», здійсніть порівняльно-правовий аналіз правового статусу Ради та Правління НБУ. Відповідь надайте у вигляді таблиці.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#top>.

3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.

4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Національного банку України 28.08.2001 № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.

6. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу : постанова Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text>.

7. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 № 615. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text>.

8. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : постанова Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>.

9. Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України безвизного банківського нагляду : постанова Правління Національного банку України від 06.12.2018 № 135. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-18#Text>.

10. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України : постанова Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17#Text>.

11. Про затвердження Положення про ліцензування банків : постанова Правління Національного банку України від 22.12.2018 № 149. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>.

12. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : постанова Правління Національного банку України від 10.05.2016 № 311. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text>.

13. Про затвердження Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок : постанова Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 276. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01#Text>.

14. Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників : постанова Правління Національного банку України від 27.06.2008 № 189. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08#Text>.

15. Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення : постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19#Text>.

16. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів : постанова Правління Національного банку України від 29.12.2001 № 563. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-02#Text>.

17. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці : постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006 № 267. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-06#Text>.

18. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

Навчально-методична література:

1. Голуб Г. М. Банківське право : навч. посібник. Львів : Вид-во ЛКА, 2016. 231 с.

2. Дорохіна Ю., Дудоров О. Безготівкові гроші як предмет злочинів проти власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 78–82.

3. Костюнік О. В., Побережна В. В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 51–55.

4. Кравчук О. Проблеми фінансово-правового регулювання відносин у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 139–144.

5. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська З. С. Банківська система : навч. посібник / за ред. С. А. Кузнецової. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 400 с.

6. Мізіна І. В. Банківське регулювання та нагляд в умовах фінансової кризи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 165–168.

7. Міщенко В. І. та ін. Банківська система України на шляху євроінтеграції : монографія / за ред. С. А. Буковинського. Київ : Національний банк України ; Центр наукових досліджень, 2015. 496 с.

8. Міщенко С. В. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2014. № 158. С. 22–26.

9. Романенко С. В. Розрахунки з використанням акредитивної форми: види та облікове відображення. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 125–130.

10. Сулейманова С. Р. Валютні рахунки: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2015. № 16(1). С. 102–105.

11. Фединяк Г. Міжнародно-правове регулювання розрахунків по акредитиву та законодавство України. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2016. Вип. 39. С. 120–127.

Тема 9. Правові засади державного кредиту

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття і значення державного кредиту.
2. Відносини у сфері державного кредиту, що регулюються фінансовим правом.
3. Особливості, економічний зміст, юридична природа, забезпечення та цільове призначення державного кредиту.
4. Функції та класифікація державного кредиту.
5. Форми державного кредиту: державні облігації, казначейські зобов'язання.
6. Внутрішній державний борг, його види та структура.
7. Зовнішній державний борг.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Державний кредит – це врегульована нормами фінансового права діяльність держави, спрямована на отримання в кредит, тобто у позику, грошей від юридичних осіб і громадян, а також інших держав на умовах зворотності, строковості, платності і добровільності.

Державний кредит посідає важливе місце у процесі перерозподілу сукупного суспільного продукту. Не зважаючи на детальне обговорення складу доходів і витрат на стадії підготовки проєкту бюджету, досягти їх чіткої збалансованості, відповідності не вдається ні на етапі обговорення проєкту бюджету, ні на стадії його виконання. На збалансування цих складових частин бюджету і спрямований механізм державного кредиту.

Опрацьовуючи тему, студентам варто виходити з того, що правові відносини, котрі регулюють механізм державного кредиту, мають складний, багатоплановий характер. Це обумовлює комплексний характер цього інституту, що містить норми не тільки фінансово-правової галузі, але й інших галузей права (цивільного, конституційного).

З'ясувати зміст державного кредиту студенти зможуть шляхом аналізу його характерних ознак, таких як:

- 1) державний кредит має добровільний і договірний характер;
- 2) позичальником виступає держава, кредиторами – юридичні й фізичні особи;
- 3) коштами забезпечення державних позик є все державне майно;
- 4) має поворотний, платний, терміновий характер;
- 5) кошти, виручені за рахунок державного кредиту, спрямовуються на мінімізацію бюджетного дефіциту;
- 6) застосовується шляхом розміщення державних цінних паперів.

Деякі ознаки державного кредиту, такі як платність, зворотність, терміновість, схожі з рисами банківського кредитування, хоча, безумовно, наповнені іншим змістом. Тому студентам потрібно розглянути відмінності між банківським і державним видами кредиту.

Для більш чіткого розуміння сутності державного кредиту необхідно також відмежувати його від податкових платежів. Правову природу державного кредиту характеризують, із-поміж іншого, його функції, серед яких розрізняють регулюючу, фіскальну, розподільну та контрольну.

Студентам потрібно розглянути фінансово-правові відносини в галузі державного кредиту. Останні складаються з приводу формування, функціонування і погашення державного внутрішнього боргу, виникають у процесі фінансової діяльності держави з акумуляції тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб. Об'єктом цих правовідносин є грошові ресурси, що переходять державі у формі внутрішніх державних позик і становлять державний борг.

Іншу сторону суб'єктів цих відносин представляють кредитори – юридичні й фізичні особи. Варто звернути увагу на спеціальний характер цих суб'єктів, оскільки ними будуть не всі юридичні або фізичні особи, а тільки ті, котрі володіють тимчасово вільними коштами, що поступають у формі внутрішньої державної позики.

Під державним або муніципальним боргом розуміють врегульовані фінансово-правовими нормами відносини суб'єктів держави й органів місцевого самоврядування щодо одержання кредитів (позик) у грошовій формі від юридичних і фізичних осіб як резидентів, так і нерезидентів на умовах зворотності, відплатності, строковості та добровільності.

Аналізуючи зміст державного боргу, необхідно усвідомлювати, що мова йде, по-перше, про суми відповідних грошових зобов'язань держави на визначену дату; по-друге, усі непогашені боргові зобов'язання держави містять як основну суму боргу, так і відсотки від неї; по-третє, державний борг містить зобов'язання держави щодо юридичних і фізичних осіб (внутрішній державний борг) і щодо іноземних держав (зовнішній державний борг).

Студенти повинні знати зміст методів управління державним боргом, що є найпоширенішими у світовій практиці. До них належать: консолідація, конверсія, уніфікація, рефінансування, анулювання, новація, відстрочення погашення позики.

Дайте визначення таких понять:

публічний кредит; державний кредит; муніципальний кредит; позика; облігація; казначейське зобов'язання; публічний борг; державний борг; зовнішній державний борг; внутрішній державний борг; муніципальний борг; управління державним боргом; анулювання державного боргу; рефінансування державного боргу; реструктуризація державного боргу, державна облігація.

Скласти схеми:

1. Державні цінні папери;
2. Порівняння понять «державний кредит» та «державний борг»;
3. Методи управління державним боргом;
4. Основні форми державного кредиту;
5. Затвердження кредиту.

Теми рефератів:

1. Фінансово-правові основи публічного кредиту;
2. Поняття, значення, види та функції публічного кредиту;
3. Державна позика як основна форма державного кредиту: поняття, зміст та види;
4. Державна позика як основна форма державного кредиту: поняття і зміст;
5. Види державних позик;
6. Державні гарантії (гарантії уряду) як особлива форма державного кредиту: поняття і зміст;
7. Співвідношення понять «обслуговування» та «управління» державним боргом;
8. Правовий режим банківського кредиту;
9. Принципи державного кредиту;
10. Відносини державного (муніципального) кредиту.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність державного кредиту?
2. Якою є мета запозичень органами державної влади та органами місцевого самоврядування?
3. Хто має право на державні запозичення?
4. Які шляхи здійснення державних запозичень існують?
5. За якими ознаками класифікуються державні позики?
6. Якими є причини утворення державного боргу?
7. Які суб'єкти є учасниками правовідносин із регулювання державного та муніципального боргу?
8. Що являє собою рефінансування?
9. Які існують методи проведення конверсій?
10. Визначте поняття міжнародного державного кредиту.

Тестові завдання:

1. Визначення «_____ – це система врегульованих правовими нормами суспільних відносин у сфері акумуляції державою додаткових, умовно вільних грошових коштів, де держава виступає в ролі позичальника або гаранта, як правило, в цілях покриття дефіциту бюджету, на умовах добровільності, поворотності, терміновості і платності» відповідає такому поняттю:

- А. Кошторисно-бюджетне фінансування;
- Б. Державний кредит;
- В. Державне кредитування;
- Г. Державне гарантування.

2. Метод управління державним боргом, що полягає у здійсненні нових позик для покриття раніше випущених боргових зобов'язань – це:

- А. Консолідація;
- Б. Рефінансування;
- В. Анулювання;
- Г. Реструктуризація.

3. Метод управління державним боргом, що полягає у повній відмові держави від своїх боргових зобов'язань – це:

- А. Консолідація;
- Б. Рефінансування;
- В. Анулювання;
- Г. Реструктуризація.

4. Загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають унаслідок державного запозичення – це:

- А. Державний борг;
- Б. Державний кредит;
- В. Державна позика;
- Г. Державна позичка.

5. Операції з отримання до міського бюджету кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування міського бюджету – це:

- А. Місцеве запозичення;
- Б. Місцевий борг;
- В. Місцевий кредит;
- Г. Місцева позичка.

6. Державний кредит – це:

- А. Сукупність відносин, в яких держава виступає позичальником тимчасово вільних коштів у фізичних та юридичних осіб;
- Б. Кредит, що надається державним банком населенню України;
- В. Сукупність відносин, в яких держава виступає посередником-гарантом між банками та суб'єктами господарювання при отриманні банківського кредиту;
- Г. Бюджетні кошти, котрі держава виділяє на фінансування бюджетних установ.

7. Державний борг, що охоплює всю сукупність боргових зобов'язань держави на певну дату, – це:

- А. Поточний борг;
- Б. Капітальний борг;
- В. Загальний борг;
- Г. Спеціальний борг.

8. Виділяють такі функції державного кредиту:

- А. Фіскальна;
- Б. Охоронна;
- В. Регулююча;
- Г. Розподільна.

9. Визначення «_____ – це врегульовані фінансово-правовими нормами економічні відносини, в яких держава чи органи місцевого самоврядування надають кредити в грошовій формі з державного й місцевих бюджетів юридичним особам і громадянам на умовах зворотності, строковості, добровільності й обов'язкової забезпеченості» відповідає такому поняттю:

- А. Кошторисно-бюджетне фінансування;
- Б. Державний або муніципальний кредит;
- В. Державне або муніципальне кредитування;
- Г. Державне або муніципальне гарантування.

10. Функція державного кредиту, що виявляється у впливі держави за допомогою державного кредиту на функціонування грошового обігу, стан кредитного та інвестиційного ринку, рівень інфляції, в цілому на стан економіки держави, – це:

- А. Фіскальна функція;
- Б. Розподільна функція;
- В. Контрольна функція;
- Г. Регулююча функція.

Практичні завдання:

Завдання 1. Розмежуйте поняття «банківський кредит», «державний кредит», «місцеві запозичення», «іпотечний кредит». Якими нормативними актами визначається правовий режим цих видів кредитування?

Завдання 2. Міська рада залучила до будівництва дороги приватну структуру. За угодою з цією організацією оплата буде проведена з розстрочкою протягом 3-х років після закінчення будівництва. Визначте, чи є ці відносини відносинами державного (муніципального) кредиту?

Завдання 3. Міська рада випустила місцеві цінні папери без обмеження строку їх обігу на суму 20 млн грн. Чи має місце у цьому випадку порушення будь-якого принципу державного кредиту?

Завдання 4. Як співвідносяться поняття «державний кредит» і «державний борг»? Відповідь надайте у вигляді порівняльної таблиці.

Завдання 5. Міська рада випустила місцеві цінні папери без обмеження строку їх обігу на суму 20 млн грн.

Чи має місце у цьому випадку порушення будь-якого принципу державного кредиту?

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03.06.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 33. Ст. 474.
5. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.
6. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст. 171.
10. Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-п#Text>.
11. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>.
12. Про затвердження Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик : постанова Правління Національного банку України від 18.06.2003 № 248. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0551-03#Text>.
13. Про затвердження Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Положення про реєстр страхувальників : наказ Міністерства фінансів України від 24.11.2014 № 1162. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1553-14>.
14. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2013-2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2013 № 320. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/320-2013-%D0%BF>.

15. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування Закон України від 26.06.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр#Text>.

16. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.

17. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

18. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

19. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>.

20. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#top>.

21. Про страхування : Закон України від 07.03.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>.

Навчально-методична література:

1. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки. Київ : Альтерпрес, 2010. 152 с.

2. Гетманець О. П., Шуміло О. М., Колеснік Т. В. та ін. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посібник / за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла. Київ : ХАЙ-ТЕК ПРЕС, 2014. 400 с.

3. Заверуха І. Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання: монографія. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 309 с.

4. Завора Т. М. Соціальне страхування : навч. посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2013. 272 с.

5. Лубкей Н. П., Ткачук Н. М., Горин В. П. та ін. Державний кредит : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 140 с.

6. Лютий І. О., Зражевська Н. В, Рожко О. Д. Державний кредит та боргова політика України : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 352 с.

7. Пацурія Н. Б., Войцеховська І. М., Головачова А. С. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховування: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.

8. Прутська О. О., Сьомченков О. А., Гарбар Ж. В., Губанова Л. І., Руденко В. В. Управління державним боргом : навч. посібник / за заг. ред. О. О. Прутської. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 216 с.

Тема 10. Правове регулювання валютного законодавства та валютного контролю

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття валюти і валютних цінностей.
2. Нормативно-правова база валютних відносин в Україні.
3. Поняття та зміст валютного регулювання.
4. Принципи валютного регулювання.
5. Правові засади валютного контролю.
6. Валютні операції. Ліцензування та ліцензії Національного банку України щодо валютних операцій.
7. Валютний нагляд.
8. Відповідальність за порушення вимог валютного законодавства.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських та практичних занять:

Валютне регулювання є формою реалізації валютної політики держави, а також це спеціальний правовий режим, створений для реалізації валютних відносин, котрий передбачає комплекс відповідних заходів, що здійснюються уповноваженими державними органами і спрямовані на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку в державі та для визначення порядку проведення валютних операцій.

Сутність валютного регулювання є важливим питанням у контексті визначення принципів такого регулювання. Валютне регулювання здійснюється на основі загальноприйнятих принципів правового регулювання, а саме законності, системності, ефективності, гласності, прозорості та додержання прав і охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб.

Студентам слід зупинитися на аналізі специфічних принципів валютного регулювання, до яких належать:

- принцип обмеження використання іноземної валюти у внутрішньому обороті;
- принцип конвертації валюти України за поточними операціями;
- принцип попередження незаконного витоку капіталу за кордон та мобілізації валютних ресурсів;
- принцип здійснення контролю за обігом іноземної валюти та валютних цінностей.

Під час розгляду теми слід звернути увагу на основні елементи національної системи валютного регулювання, а саме на валютні обмеження. Вони розглядаються у контексті системи державних заходів, спрямованих на встановлення порядку проведення валютних операцій. В Україні діє така система валютних обмежень, на яку слід звернути увагу студентам:

- обмеження, пов'язані з використанням іноземної валюти як засобу платежу на території України;

- обмеження, пов'язані з відкриттям та використанням валютних рахунків резидентами за межами України;
- обмеження, зумовлені встановленням порядку придбання іноземної валюти за дорученням і за рахунок резидентів на міжбанківському валютному ринку України з метою забезпечення виконання їх зобов'язань за зовнішньоекономічними контрактами;
- обмеження, пов'язані з відкриттям та використанням валютних рахунків у національній валюті нерезидентами на території України;
- обмеження, пов'язані з ліцензуванням валютних операцій;
- обмеження, пов'язані зі встановленням обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті на користь резидентів-юридичних осіб;
- обмеження, пов'язані зі встановленням порядку здійснення розрахунків в іноземній валюті;
- обмеження, пов'язані з переміщенням готівкової національної та іноземної валюти фізичними й юридичними особами через митний кордон України.

Для кращого розуміння цієї теми слід окремо зупинитися на визначенні статусу учасників валютних операцій (агентів валютного ринку), якими є:

- Національний банк України, валютні біржі, банківські установи;
- підприємства, міжнародні корпорації та фінансові установи, що здійснюють іноземні вкладення активів;
- фізичні особи, валютні брокерські фірми;
- підприємства та фінансові установи, що здійснюють зовнішньоекономічні операції.

Рекомендовано більш детально зупинитися на з'ясуванні поняття «валютний контроль», котре розглядається як у широкому, так і вузькому значеннях. В широкому значенні валютний контроль характеризують як специфічний вид фінансового контролю в галузі формування, розподілу та використання публічних валютних фондів та в цілому у сфері обігу валютних цінностей, реалізація якого зумовлюється шляхом діяльності спеціально створеної системи контролюючих органів, спрямованої на дотримання встановлених правил поведінки учасниками валютних правовідносин.

У вузькому значенні під терміном «валютний контроль» розуміють діяльність спеціальних контролюючих суб'єктів щодо контролю за дотриманням встановлених правил поведінки учасниками валютних правовідносин.

Дайте визначення таких понять:

валюта, валютні цінності, валютні правовідносини, іноземна валюта, валюта України, конвертованість валюти, валютний курс, валютні операції, валютні обмеження, валютне регулювання, валютний контроль, агенти валютного ринку, валютний курс, валютне котирування, валютне право, валютні правовідносини, органи здійснення валютного контролю, валютний нагляд, національна валюта, валютний ринок, валютна система, розрахунки, валютні цінності, ліцензування, заходи захисту, валютна політика.

Скласти схеми:

1. Національна валютна система;
2. Методи валютного регулювання;
3. Форми валютної політики;
4. Валютні обмеження;
5. Операції валютного ринку.

Теми рефератів:

1. Поняття валютної системи, валюти, валюти України та іноземної валюти;
2. Зміст валютної політики, валютного регулювання та валютних операцій в Україні;
3. Правовий режим функціонування валютних фондів і валютних резервів в Україні;
4. Поняття і функції валютного контролю;
5. Повноваження Національного банку України у сфері валютного контролю;
6. Роль Рахункової палати, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, органів пробірного контролю у валютному регулюванні;
7. Функції інших державних органів у сфері валютного контролю (Державна податкова адміністрація України, Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державна митна служба України);
8. Відповідальність за порушення валютного законодавства;
9. Порядок організації торгівлі та розрахунків у іноземній валюті;
10. Повноваження органів, що здійснюють державне валютне регулювання.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять «валюта України», «іноземна валюта», «валютні цінності»;
2. Охарактеризуйте поняття «валютна операція»;
3. Наведіть приклади валютних операцій та назвіть їхніх учасників;
4. За якими ознаками розрізняють резидентів і нерезидентів?
5. Яка відмінність між валютним курсом і валютним котируванням?
6. Охарактеризуйте поняття «валютна система» та які її види ви можете назвати?
7. Якими нормативно-правовими актами визначається порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті, а також валютно-обмінних операцій на території України?
8. Визначте зміст, мету, призначення та суб'єктів валютного контролю;
9. На які органи покладається здійснення валютного контролю в Україні?
10. Які порушення можуть виникати у сфері валютних відносин?

Тестові завдання:

1. Державний валютний фонд України формує:

- А. Національний банк України;
- Б. Кабінет Міністрів України;
- В. Верховна Рада України;
- Г. Міністерство фінансів України.

2. Порядок ввезення, переказування і пересилання з-за кордону, а також вивезення, переказування і пересилання за кордон резидентами і нерезидентами валюти України визначається:

- А. Кабінетом Міністрів України;
- Б. Верховною Радою України;
- В. Національним банком України;
- Г. Міністерством фінансів України.

3. Офіційний курс гривні до іноземних валют та банківських металів встановлюється для вільно конвертованих валют:

- А. 1 раз на місяць;
- Б. 1 раз на тиждень;
- В. Щоденно;
- Г. 2 рази на місяць.

4. Офіційні валютні резерви створюються, утримуються і використовуються для підтримання валютного (обмінного) курсу валюти України:

- А. Кабінетом Міністрів України;
- Б. Верховною Радою України;
- В. Національним банком України;
- Г. Міністерством фінансів України.

5. Який суб'єкт фінансового управління не здійснює валютний контроль:

- А. Рахункова палата України;
- Б. Національний банк України;
- В. Державна митна служба України;
- Г. Кабінет Міністрів України.

6. Які операції не належать до валютних:

- А. Операції, пов'язані з використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу;
- Б. Операції, пов'язані зі ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України валютних цінностей;
- В. Операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, що здійснюються між резидентами у валюті України;
- Г. Операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності.

7. Статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України встановлюється:

- А. Законами та іншими нормативно-правовими актами;
- Б. Виключно законами України;
- В. Законодавством;
- Г. Немає правильної відповіді.

8. Діяльність держави в особі уповноважених нею органів із застосування адміністративних та економічних методів впливу на учасників валютних правовідносин щодо здійснення валютної політики в державі – це:

- А. Валютне управління;
- Б. Валютне регулювання;
- В. Валютна політика;
- Г. Валютний контроль.

9. Національний банк України видає такі види ліцензії на здійснення валютних операцій:

- А. Основні та додаткові;
- Б. Індивідуальні та колективні;
- В. Індивідуальні та генеральні;
- Г. Загальні та спеціальні.

10. Виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їхні валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше:

- А. 170 календарних днів із дати митного оформлення продукції, що експортується;
- Б. 180 календарних днів із дати митного оформлення продукції, що експортується;
- В. 160 календарних днів із дати митного оформлення продукції, що експортується;
- Г. 183 календарних днів із дати митного оформлення продукції, що експортується.

Практичні завдання:

Завдання 1. Розробіть структурно-логічну схему «Система органів та агентів валютного контролю».

Завдання 2. Розробіть структурно-логічну схему валютного регулювання та його елементів.

Завдання 3. Користуючись нормативно-правовими актами, зробіть таблицю «Суб'єкти валютного регулювання».

Завдання 4. Громадяни України Вікторів і Сидоров уклали договір позики на суму 50 тис. доларів США.

1. *Які умови укладання договору позики?*

2. *Чи є дійсною ця угода?*

3. *Чи є необхідним у такому випадку одержання індивідуальної ліцензії Національного банку України?*

Завдання 5. На основі нижчезазначених даних необхідно:

1) скласти журнал реєстрації господарських операцій;

2) здійснити необхідні розрахунки;

3) відобразити операції в системі податкового обліку і проаналізувати фінансовий результат від операцій.

Перерахування авансу – 600 дол. США, курс НБУ на дату балансу – 2866,61.

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

8. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-viii>.

9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.

10. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>.

11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.

13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

15. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

16. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>.
17. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
18. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/116/95-%E2%F0>.
19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
20. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.
21. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.
22. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.
23. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.
24. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.
25. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.
26. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.
27. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>.
28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
29. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.

Навчально-методична та довідкова література:

1. Базика С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 114–118.
2. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 197 с.
3. Голинська О. В. Добровільне об'єднання територіальних громад: чинники спротиву, об'єктивні позиції та переваги. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентіві України*. Одеса, 2015. Вип. 3(63). С. 98–105.
4. Гурковська К. А., Мороз О. Б., Назар Ю. С., Сукмановська Л. М. Фінансове право України : навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях). Львів : ЛДУВС, 2016. 308 с.
5. Дмитрик О. О. Бюджетний процес в Україні в сучасних умовах. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 1(10). С. 72–77.

6. Іванський А. Й. Фінансове право : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 484 с.
7. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання : монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2019. 328 с.
8. Кучерявенко М. П., Дмитрик О. О. Фінансове право : підруч. Харків : Право, 2019. 416 с.
9. Лисяк Л. В., Гриценко О. В., Качула С. В., Роменська К. М. та ін. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.
10. Мандриченко Ю. О. Правові гарантії діяльності фінансового контролю в Україні : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 200 с.
11. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/14654>.
12. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2017. № 1(25). С. 98–101.
13. Рядінська В. О. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні : монографія. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.
14. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі. Київ : ЦУЛ, 2020. 192 с.
15. Стародубцева Т. В., Семенова К. Д. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. праць*. Одеса, 2016. Вип. 2. С. 73–80.
16. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». Київ, 2017. 184 с.
17. Тетарчук І. Фінансове право : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 255 с.
18. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
19. Фінансове право : конспект лекцій / уклад. М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.
20. Хома І. Б., Папірник С. Є. Аналіз державного боргу України: сучасний стан та напрями оптимізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 108–114.
21. Швидка Т. І. Законодавче регулювання публічних закупівель : навч. посібник. Харків : Право, 2022. 256 с.
22. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 710–715.
23. Slaviuk N. Державний борг України: тенденції і наслідки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3. № 1. С. 101–106. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018150636>.
24. Чуприна Л. М. Правові основи бюджетного права України. *Право і громадянське суспільство*. 2017. № 3–4(16). С. 89–100. URL : <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/292-pravovi-osnovybyudzhethnoho-prava-ukrayiny-chupryna-l-m#startOfPageId292>.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

«А»

Адміністративний арешт активів платника податків – спосіб забезпечення можливості погашення податкового боргу платника податків, котрий може бути застосовано за наявності певних обставин. Арешт активів може бути повним або умовним.

Акт ревізії – службовий двосторонній документ, що стверджує факт проведення ревізії, відображає її результати стосовно наслідків окремих фінансово-господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому і є носієм доказової інформації про виявлені й систематизовані за економічною однорідністю недоліки в господарюванні й порушення законів та інших нормативно-правових актів.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом України як підакцизні, що додається до ціни таких товарів (продукції).

Аудит – перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їхньої звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

«Б»

База оподаткування – фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

Банківська ліцензія – документ, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність і який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у Законі України «Про банки і банківську діяльність», у положеннях актів Національного банку України.

Банківська система України – сукупність банківських установ, що функціонують на території України. Складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Банківський контроль – контроль за дотриманням банками, їхніми підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, установами іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами вимог законодавства у сфері банківської діяльності.

Банківські метали – золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Безготівкові розрахунки – перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів, що проводиться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

Бенефіціар – особа, якій призначений платіж або на користь якої відкрито акредитив.

Бюджет – затверджений Верховною Радою України у формі закону чи правових актів представницьких органів місцевого рівня розпис доходів і видатків на певний термін із метою забезпечення виконання завдань і функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування.

Бюджетна класифікація України – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету, фінансування боргу за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна система України – сукупність Державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіального устроїв і врегульована нормами права. Бюджетна система України є дворівневою і складається з державного та місцевих бюджетів.

Бюджетне право України – сукупність фінансово-правових норм, що регулюють внутрішньодержавні відносини, котрі виникають, змінюються або припиняються у зв'язку з утворенням, розподілом і використанням коштів державного і місцевих бюджетів.

Бюджетне правопорушення – недотримання учасниками бюджетного процесу встановленого Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

Бюджетне регулювання – перерозподіл коштів усередині бюджетної системи з метою збалансування всіх видів бюджетів, котрий щорічно здійснює кожний представницький орган щодо бюджетів безпосередньо нижчого рівня. Здійснюється із застосуванням процентних відрахувань від територіальних надходжень загальнодержавних податків і зборів за нормативами, котрі щорічно встановлює рада вищого рівня, та наданням трансфертів.

Бюджетне фінансування – процес безповоротного, безвідплатного відпуску коштів із державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій державної чи комунальної форм власності.

Бюджетний контроль – контроль за дотриманням бюджетного законодавства на стадіях складання проекту бюджету, його розгляду і затвердження, виконання бюджету, а також під час підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що утворюють бюджетну систему України.

«В»

Валюта – грошова одиниця, що є основою грошової системи держави; тип грошової системи держави; грошові знаки іноземних держав, кредитні і платіжні документи, що використовуються у міжнародних розрахунках.

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, що перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках у банківських та інших фінансових установах на території України.

Валютне котирування – встановлення курсів національних валют відповідно до чинних правових норм і практики, що проводять національні або найбільші банки прямим чи зворотним способом.

Валютне право – сукупність правових норм, що регулюють порядок здійснення угод із валютними цінностями в межах країни та у відносинах із іншими державами, порядок ввезення, вивезення, переказування та пересилання з-за кордону і за кордон валютних цінностей, а також права й обов'язки суб'єктів валютних правовідносин (державних органів, банків, фінансових установ, фізичних і юридичних осіб (резидентів і нерезидентів)).

Валютне регулювання – діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямована на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку в державі, регламентацію міжнародних розрахунків, на визначення порядку здійснення операцій із валютними цінностями.

Валютний контроль – контроль за дотриманням валютного законодавства під час здійснення валютних операцій за участю резидентів і нерезидентів, а також за зобов'язаннями щодо декларування валютних цінностей та іншого майна.

Валютні операції – врегульовані національним законодавством чи міжнародними договорами угоди, предметом яких є валютні цінності.

Валютні цінності – валюта України; платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України; іноземна валюта; платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи), виражені в іноземній валюті або банківських металах; банківські метали.

Вексель – засіб розрахунків, цінний папір, складений за встановленою формою, що містить безумовне грошове зобов'язання. Найчастіше використовуються простий та перевідний вексель (тратта).

Видатки бюджету – регламентовані фінансово-правовими нормами безпосередні, прямі, цільові, планові витрати держави, органів місцевого самоврядування, що забезпечують їх безперебійне функціонування і спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом (за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум), і які покриваються за рахунок бюджетних коштів.

Виїзний фінансовий контроль – контроль, за якого контрольні органи виконують контрольні дії безпосередньо на підконтрольному об'єкті.

Виключні фінансово-правові норми – норми, що приймаються як доповнення до загальних або спеціальних правил, що містяться в них.

Відомчий фінансовий контроль – контроль міністерств, відомств, інших органів державного управління за фінансовою діяльністю підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, що здійснюється їхніми самостійними структурними контрольно-ревізійними підрозділами (управліннями, відділами, групами), безпосередньо підпорядкованими їх керівникам.

Внутрішній державний борг – борг, що виникає у зв'язку із залученням коштів юридичних та фізичних осіб – резидентів України шляхом розміщення державних цінних паперів у певній державі чи її адміністративно-територіальному утворенні у національній валюті.

Внутрішній фінансовий контроль – контроль, під час проведення якого об'єкт і суб'єкт належать до однієї системи.

«Г»

Генеральні ліцензії – ліцензії, що видаються банкам, іншим фінансовим установам України, національному оператору поштового зв'язку на здійснення валютних операцій, що не потребують індивідуальної ліцензії, на весь період дії режиму валютного регулювання.

Готівковий грошовий обіг – обіг готівкових коштів (банкнотів, монет), що передаються від одного суб'єкта до іншого за товари, роботи, послуги або в інших випадках, передбачених законодавством.

Готівкові розрахунки – платежі готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, що безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна, відповідно до законодавства.

Громадський фінансовий контроль – контроль, що можуть здійснювати як окремі громадяни, так і трудові колективи та громадські об'єднання.

Грошовий обіг – рух коштів у готівковій та безготівковій формах як засобах обігу і платежу в процесі обслуговування кругообігу товарів, оплати виконаних робіт і наданих послуг. Існує два види грошового обігу: готівковий та безготівковий.

«Д»

Державне мито – обов’язковий збір, що стягується у вигляді плати з юридичних і фізичних осіб за вчинення в їхніх інтересах дій та видачу документів, що мають юридичне значення, уповноваженими на те органами.

Державний валютний фонд України – фонд, що формує Кабінет Міністрів України за рахунок коштів Державного бюджету України у межах сум видатків, затверджених Верховною Радою України, шляхом купівлі валютних цінностей на міжбанківському валютному ринку України або за погодженням із Національним банком України на міжнародному валютному ринку та одержання кредитів у іноземній валюті в межах затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України, а також за рахунок інших надходжень, передбачених чинним законодавством.

Державний фінансовий аудит – перевірка та аналіз фактичного стану справ щодо законного і ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю, що здійснюється Рахунковою палатою та органами Державної фінансової інспекції України.

Державний фінансовий контроль – контроль, що здійснюється у межах усієї держави органами законодавчої та виконавчої влади, в тому числі й спеціально створеними для таких цілей. Реалізується через загальнодержавний і відомчий фінансовий контроль.

Державні та місцеві запозичення – урегульовані правовими нормами суспільні відносини, що виникають, змінюються чи припиняються у процесі акумуляції державою, органами місцевого самоврядування тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб на принципах добровільності, строковості, відплатності та повернення з метою вирішення публічних цілей і завдань держави та органів місцевого самоврядування – покриття бюджетного дефіциту, регулювання грошового обігу.

Доходи бюджетів – сукупність надходжень (податкових, неподаткових) до Державного бюджету, серед них внески до державних цільових фондів (Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування) і до місцевих бюджетів на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включно з трансфертами, дарунками, грантами).

«З»

Загальнодержавний контроль – контроль, що здійснюється органами державної влади і управління, спрямований на об’єкти, незалежно від їхньої відомчої належності, і має щоденний, систематичний та регулярний характер.

Зовнішній державний борг – борг, що виникає у зв’язку із залученням зовнішніх позик, що розміщуються, як правило, на фондових ринках за межами держави в іноземній валюті; заборгованість держави, органів місцевого самоврядування перед урядами інших держав, міжнародними фінансовими організаціями, іноземними юридичними та фізичними особами.

Зовнішній фінансовий контроль – вид контролю, за якого суб'єкт і об'єкт належать до різних систем, здійснюється стороннім органом як загальної, так і спеціальної компетенції, уповноваженим на його проведення.

«І»

Індивідуальні ліцензії – ліцензії, що видаються резидентам і нерезидентам на здійснення разової валютної операції на період, необхідний для здійснення такої операції.

Інспектування – метод державного фінансового контролю, що здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, котра повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

«К»

Камеральна перевірка – перевірка, що здійснюється органом фінансового контролю за місцем його розміщення шляхом надання йому звітних та інших документів, без виїзду до об'єкта контролю.

Комплексна ревізія – ревізія, що передбачає перевірку усіх сторін фінансової діяльності.

Консолідовані податки – податки, що є сукупністю декількох обов'язкових платежів. До них належать єдиний податок та фіксований сільськогосподарський податок.

Контролюючий орган – державний орган, котрий у межах своєї компетенції, визначеної законодавством, здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування податків і зборів (обов'язкових платежів) та погашенням податкових зобов'язань чи податкового боргу. До таких органів належать: митні органи; органи Пенсійного фонду України; органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування; податкові органи.

Кредит – залучення тимчасово вільних коштів різних суб'єктів, акумуляція їх у грошові фонди і надання їх іншим суб'єктам у тимчасове користування на принципах зворотності, строковості та платності. Розрізняють такі форми кредиту: а) державний; б) місцевий; в) банківський.

Кредитне забезпечення – покриття витрат державних структур, державних і комунальних підприємств за допомогою державного, місцевого та банківського кредиту.

«М»

Митні платежі – податки, що відповідно до Податкового кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на органи державної митної служби.

Мито – грошовий збір, що стягується державою через митні установи з товарів, майна, інших цінностей при переміщенні їх через митний кордон

України (ввезенні, вивезенні чи слідуванні транзитом) за відсотковими ставками до вартісної оцінки цих товарів або у твердих ставках на одиницю товару і котрий є неодмінною умовою ввезення на митну територію України або вивезення товарів з цієї території чи транзиту.

Міжбюджетні трансферти – кошти, що безповоротно й безоплатно передаються із одного бюджету в іншій. У Бюджетному кодексі України сформовано таку систему міжбюджетних трансфертів: дотація вирівнювання; субвенція; кошти, що передають у Державний бюджет України й місцеві бюджети з інших місцевих бюджетів; інші дотації.

Міжнародне валютне регулювання – регулювання, що здійснюють міжнародні фінансово-кредитні організації з метою стимулювання валютної стабільності, запобігання конкуруючого знецінення валют, скасування валютних обмежень, функціонування зовнішнього валютного ринку.

Місцевий фінансовий контроль – контроль органів місцевого самоврядування та органів місцевої виконавчої влади під час затвердження місцевих бюджетів, їх виконання, затвердження звітів про їх виконання, реалізації програм місцевого значення, при вирішенні інших фінансових питань на місцевому рівні.

«Н»

Національний банк України (НБУ) – центральний банк держави, котрий є: єдиним емісійним центром; кредитором останньої інстанції; органом банківського нагляду і контролю. Це особливий орган державного управління у сфері банківської діяльності, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці.

Неподаткові надходження – платежі, що стягуються державними органами, органами місцевого самоврядування за вчинення юридично значущих дій, надання певних прав чи послуг (вчинення нотаріальних дій, реєстрацію актів цивільного стану, надання дозволів, ліцензій) або як відшкодування окремих видатків бюджету; вони є нерегулярними, а інколи разовими надходженнями до бюджету і не мають прямого призначення формувати доходи бюджету.

Непрямі податки (на споживання) – справляються у процесі використання матеріальних благ, визначаються розміром споживання, додаються у вигляді добавки до ціни товару, сплачуються споживачем.

Нерезиденти – особи, які не мають постійного місця проживання або перебування у певній державі, підлягають оподаткуванню тільки з прибутку, одержаного на певній території і несуть обмежену податкову відповідальність.

«О»

Об'єкт оподаткування – майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

Обов'язкові платежі – обов'язкові внески до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду. Поділяються на податкові та неподаткові.

Обстеження – метод фінансового контролю, що застосовується лише до окремо взятих сторін фінансової діяльності, але здійснюється за широким колом показників. При проведенні обстеження можуть використовуватися такі прийоми, як опитування та анкетування.

Одержувачі бюджетних коштів – фізичні та юридичні особи, що не мають статусу бюджетної установи і яким кошти з бюджету надаються лише через розпорядника бюджетних коштів.

«П»

Пенсійний фонд України – самоврядна неприбуткова організація, кошти якої: не входять до складу Державного бюджету України і не підлягають оподаткуванню; використовуються на: виплату пенсій; надання соціальних послуг; фінансування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України; оплату послуг із виплати та доставки пенсій; формування резерву коштів Фонду; зараховуються на єдиний рахунок Пенсійного фонду України і зберігаються на окремих рахунках територіальних органів Фонду в уповноваженому банку.

Пеня – сума коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суми грошових зобов'язань, не сплачених в установлені законодавством строки;

Підакцизні товари – високорентабельні або монопольні товари, перелік яких і ставки встановлюються Верховною Радою України. До таких товарів належать: спирт етиловий, коньячний, плодовий, тютюнові вироби, деякі транспортні засоби, пиво, бензин, дизельне паливо.

Планова виїзна перевірка – перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, котра передбачена у плані роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта чи за місцем розташування об'єкта власності, стосовно якого вона проводиться.

Планова ревізія – ревізія, що передбачена у плані суб'єкта здійснення контролю.

Повторна ревізія – ревізія, котра призначається, якщо попередня ревізія визнана такою, що проведена неякісно або з порушенням встановлених вимог.

Податкова декларація – документ, що подається платником податків (у тому числі відокремленим підрозділом у випадках, визначених Податковим кодексом України) контролюючому органу у строки, встановлені законом і на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Податкова застава – спосіб забезпечення сплати платником податків грошового зобов'язання та пені, не сплачених таким платником у строк, визначений Податковим кодексом України.

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов’язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності визначених законом підстав.

Податкове зобов’язання – сума коштів, котру платник податків, у тому числі податковий агент, повинен сплатити до відповідного бюджету як податок або збір на підставі, в порядку та у строки, визначені податковим законодавством (у тому числі сума коштів, визначена платником податків у податковому векселі та не сплачена в установленій законом строк).

Податкове право – інститут, що регулює суспільні відносини щодо встановлення, справляння і стягнення податкових платежів, їх зміни (відміни), виконання обов’язку юридичних і фізичних осіб щодо сплати податків і зборів, а також порядку здійснення податкового контролю і застосування заходів відповідальності за порушення податкового законодавства.

Податковий агент – особа, на яку Податковим кодексом України покладається обов’язок із обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків.

Податковий контроль – регламентована нормами податкового права діяльність компетентних органів із метою перевірки дотримання податкового законодавства, правильності нарахування, повноти та своєчасності внесення податків, зборів, інших обов’язкових платежів до бюджетів, державних цільових фондів.

Податкові платежі – платежі, що мають безвідплатний, безеквівалентний характер, не мають цільового спрямування, є регулярними надходженнями до бюджету, державних цільових фондів коштів, сплачуються юридичними і фізичними особами, надходять у розпорядження держави, органів місцевого самоврядування та встановлюються уповноваженими органами.

Предмет фінансового права – суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності держави, органів місцевого самоврядування із планомірного утворення, розподілу та використання фондів коштів для реалізації їхніх завдань та функцій.

Принципи фінансового права – вихідні, відправні теоретичні положення, керівні ідеї, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання фінансових правовідносин та за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин, що складають предмет фінансового права. Їх поділяють на: а) загальноправові, б) міжгалузеві, в) галузеві.

«Р»

Реалізація норм фінансового права – це фактичне їх здійснення у відповідних правових формах. Виділяють чотири форми реалізації фінансово-правових норм: здійснення, виконання, дотримання і застосування.

Ревізія – метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з

фінансових питань, достовірністю обліку і звітності, спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, запобігання фінансовим зловживанням.

Резиденти – особи, що мають постійне місце проживання або перебування у певній державі, підлягають оподаткуванню з усіх джерел і несуть повну податкову відповідальність.

Рентні платежі – платежі, до яких належать: збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію; рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат; збір у вигляді цільової надбавки до тарифу на природний газ.

«С»

Санкція фінансово-правової норми – вказівка на юридичні наслідки виконання чи невиконання правила поведінки, визначеного у диспозиції, або умов, визначених у гіпотезі фінансово-правової норми; спосіб захисту приписів, установлених фінансово-правовою нормою. Санкція фінансово-правової норми передбачає наслідки її порушення, визначає види юридичної відповідальності, що покладаються на тих суб'єктів фінансових правовідносин, які порушили приписи фінансово-правових норм.

Система органів фінансового контролю в Україні – сукупність органів державної і місцевої влади та управління, котрі беруть участь у здійсненні фінансового контролю.

Система фінансового законодавства – сукупність нормативно-правових актів, в яких містяться фінансово-правові норми.

Система фінансового права – внутрішня структура фінансового права, систематизована сукупність, єдність, взаємозв'язок і диференціація елементів, розташованих у певній послідовності та ієрархії, що визначаються внутрішньою логікою цієї галузі.

Субвенція – міжбюджетний трансферт для використання з певною метою в порядку, визначеному тим органом, що прийняв рішення про її надання.

Суб'єкт фінансового права – особа, наділена правосуб'єктністю, потенційною здатністю бути учасником правовідносин у сфері фінансової діяльності.

Суб'єкти фінансових правовідносин – учасники, сторони цих відносин, котрі володіють визначеними суб'єктивними правами, здійснюють їх та несуть юридичні обов'язки у конкретних фінансових правовідносинах. Це реальні їх учасники, котрі у конкретно існуючих правовідносинах реалізують свої права і несуть відповідні юридичні обов'язки. Виділяють три основні групи суб'єктів фінансового права: а) держава та її адміністративно-територіальні одиниці, б) колективні суб'єкти; в) індивідуальні суб'єкти.

Субсидія – фінансова допомога у грошовій чи натуральній формі, котру надає держава за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, а також спеціальних фондів юридичним чи фізичним особам, іншим державам на фінансування певних заходів (покриття дефіциту бюджету, фінансування певних програм чи проєктів).

«Т»

Тактичний фінансовий контроль – контроль, що вирішує поточні питання фінансової діяльності підприємств, установ, організацій. Тематична ревізія – ревізія, що передбачає перевірку однієї або декількох сторін фінансової діяльності.

«Ф»

Фінанси – система економічних відносин, що виникають у процесі акумуляції, розподілу та використання фондів коштів, необхідних для виконання державою, органами місцевого самоврядування своїх завдань та функцій, забезпечення розширеного відтворення та соціальних потреб.

Фінансова система України – а) сукупність фінансових інститутів (ланок), що сприяють утворенню, розподілу та використанню відповідних фондів коштів; б) сукупність державних органів та органів місцевого самоврядування, що здійснюють у межах своєї компетенції фінансову діяльність. Фінансова система як сукупність фінансових інститутів складається з таких ланок: бюджетна система; цільові державні позабюджетні фонди; фінанси підприємств, установ, організацій; фінанси державного страхування; кредит (державний, місцевий і банківський).

Фінансове право як галузь права – система правових норм, що регулюють суспільні відносини, котрі виникають у процесі утворення, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів держави, органів місцевого самоврядування, необхідних для реалізації їхніх завдань і функцій.

Фінансове право як навчальна дисципліна – систематизовані відповідно до типової програми знання щодо предмета правового регулювання цієї галузі права, особливостей відповідних правових норм. Предметом цієї навчальної дисципліни є фінансове право у всіх своїх виявах: як галузь права, як система законодавства, як наука, що вивчає фінансове право.

Фінансове правопорушення – суспільно шкідливе, винне, протиправне діяння (дія чи бездіяльність) суб'єктів фінансових правовідносин, що порушує норми фінансового права і виражається у невиконанні або неналежному виконанні ними фінансових обов'язків, за яке законодавством встановлено фінансово-правову відповідальність.

Фінансовий контроль – регламентована нормами права діяльність державних, місцевих, громадських та інших суб'єктів із перевірки своєчасності та точності фінансового планування, обґрунтованості та повноти надходжень до відповідних фондів коштів, правильності та ефективності їх державного страхування; кредит (державний, місцевий і банківський).

Фінансові правовідносини – урегульовані фінансово-правовими нормами суспільні відносини, що виникають у процесі мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів, необхідних для виконання завдань і функцій держави, органів місцевого самоврядування, учасники яких виступають як конкретні носії юридичних

прав і обов'язків, установлених фінансово-правовими нормами і забезпечених примусовою силою держави, і реалізують приписи, що містяться в цих нормах.

Фінансово-правова норма – установлене органами державної влади чи органами місцевого самоврядування та забезпечене силою державного примусу чітко визначене правило поведінки учасників фінансових правовідносин, що виникають із приводу мобілізації, розподілу та використання коштів централізованих і децентралізованих фондів, виражене у категоричній формі, котре закріплює суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників цих відносин.

Фонди коштів – відносно відокремлена частина фінансових ресурсів, що мають цільове призначення та відносну самостійність функціонування. Усі фонди коштів у державі поділяються на централізовані та децентралізовані.

«Ц»

Централізовані видатки – видатки, що фінансуються за рахунок централізованих фондів коштів.

Централізовані доходи – кошти, що надходять до державних та муніципальних централізованих фондів, в тому числі цільових позабюджетних фондів коштів.

Централізовані фінанси – сукупність грошових відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням централізованих фондів коштів.

Централізовані фонди коштів – сукупність коштів, що акумулюються у бюджетній системі держави, позабюджетних цільових фондах, фондах державного страхування, у фондах, що утворюються під час функціонування державного, місцевого і банківського кредиту.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Підготовка до семінарських та практичних занять допомагає глибше вивчити основні теми дисципліни «Фінансове право».

Самостійна робота здійснюється у таких формах:

- виконання домашніх завдань;
- підготовка наукових доповідей та рефератів із тем, зазначених у програмі курсу;
- складання схем, таблиць із тем курсу «Фінансове право»;
- доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання нормативно-правових актів;
- робота в інформаційних мережах;
- складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення.

Складаючи схеми чи таблиці, необхідно ознайомитися зі всіма матеріалами відповідної теми, опрацювати нормативно-правові акти та іншу спеціалізовану літературу. Виклад матеріалу в схемах та таблицях повинен бути стислим, максимально інформативним. Текстову інформацію, що подано в схемах та таблицях, потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних чи стилістичних помилок. Схеми, таблиці мають бути подані на електронному носії та у роздрукованому вигляді. Схеми повинні бути підписані й обов'язково сформовані в окрему папку.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота студентів.

Індивідуальна робота студентів із дисципліни «Фінансове право» може передбачати:

- написання наукових статей, рефератів та тез наукових доповідей;
- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквиумах тощо;
- участь у роботі студентського наукового гуртка;
- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;
- розробку мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо;
- зібрання постатейного матеріалу та письмовий аналіз законодавства України.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється студентом за власними інтересами та з попереднім узгодженням із викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року, здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Контроль знань є складовою багатогранного навчального процесу в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ і являє собою організацію зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом.

Показники контролю знань студентів – основа для судження про результати навчання та для вирішення таких питань, як ступінь опанування навчальної програми, переведення на наступний курс.

Результати контролю знань слугують основним показником, за яким оцінюється робота окремого студента, академічної групи, курсу, факультету в цілому, а також робота викладача.

За умови правильної організації контроль знань слугує і навчальним, виховним, організаційним, розвиваючим, методичним та іншим цілям.

Контроль знань ґрунтується на таких основних принципах:

– перевірка й оцінка знань студентів мають відображати рівень засвоєння знань та стимулювати студентів до досягнення нових успіхів;

– перевірка й оцінювання знань мають проводитися систематично, планово, у нерозривному зв'язку з усім процесом навчання; послідовно з поступовим ускладненням завдань, змісту й методики;

– перевірка й оцінювання знань здійснюються з урахуванням індивідуальних особливостей і особистих успіхів кожного окремого студента;

– диференціація оцінок має здійснюватися за заздалегідь визначеними об'єктивними критеріями;

– оцінка знань студента повинна відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, умінь і навичок.

Підсумковий контроль знань студентів

Підсумковий контроль знань студентів охоплює результати оцінювання модульного контролю та заліку. Метою підсумкового контролю знань є визначення дійсного рівня та змісту знань студентів із конкретної дисципліни за обсягом, якістю, глибиною та вмінням застосовувати одержані знання у практичній діяльності відповідно до моделі конкретного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Підсумковий контроль знань із цієї дисципліни проводиться у формі заліку. Питання до заліку є вузловими, узагальненими, комплексними, потребують творчого підходу під час побудови відповіді та вміння синтезувати отримані знання.

Питання до заліку добираються в межах програмних питань, що становлять зміст навчальної дисципліни. Програмні питання доводяться до студентів на початку навчального семестру.

Передумовою для успішного складання заліку з дисципліни є поточна робота протягом семестру.

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

1. Загальні положення

1.1. Положення про рейтингову систему оцінювання успішності навчання (далі – РСО), що встановлює особливості рейтингу з кредитних модулів, методику його розрахунку та принципи використання, розробляється, обговорюється й ухвалюється до початку семестру, в якому вивчається дисципліна «Фінансове право», на початку навчального року доводиться до студентів і протягом навчального року залишається незмінним.

1.2. В основу РСО покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студентів у процесі навчання.

Метою рейтингової системи оцінювання є:

- інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців;
- підвищення мотивації студентів до активного, свідомого навчання, систематичної самостійної роботи протягом семестру та відповідальності за результати навчальної діяльності;
- встановлення постійного зворотного зв'язку з кожним студентом та своєчасне коригування його навчальної діяльності;
- забезпечення змагальності та здорової конкуренції в навчанні;
- підвищення об'єктивності оцінювання рівня підготовки студентів;
- зменшення психологічних, емоційних і фізичних перевантажень у період екзаменаційних сесій.

1.3. Положення про РСО є додатком до робочої навчальної програми дисципліни «Фінансове право».

1.4. Основою для розробки РСО є розподіл аудиторного часу на певні види навчальних занять, котрі заплановані в робочих навчальних планах, модульні контролі, індивідуальні завдання тощо.

2. Система оцінювання

2.1. У Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ встановлюється єдина максимальна сума балів – 100 балів.

Тобто, це максимально можлива сума балів за всі види робіт із конкретного модуля, як-от: семінарські, практичні та інші заняття; контрольні роботи; самостійне вивчення першоджерел, тем і розділів; робота за індивідуальним планом; колоквіуми, написання тез тощо. Оцінка всіх модульних завдань визначається на основі розроблених кафедрою цивільно-правових дисциплін критеріїв. Складова модульного контролю має бути не більш ніж 40 балів.

2.2. Встановлюються максимальні суми балів за виконання:

- завдань, виконаних у межах аудиторних занять – 30 балів;
- самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань – 30 балів;
- завдань, винесених на модульний контроль – 40 балів.

2.3. Студентам, які повністю виконали навчальний план, позитивно атестовані з дисципліни «Фінансове право» за результатами модульних контролів (отримали 60 балів і вище), на останньому тижні теоретичного навчання за їхньою згодою в заліково-екзаменаційній відомості проставляється рейтинговий бал і відповідна оцінка за 4-бальною шкалою.

2.4. За бажанням студент може скласти залік із метою підвищення оцінки, отриманої за результатами модульних контролів. Складова залікового контролю має бути не більш ніж 40 балів.

2.5. Викладач зобов'язаний розробити конкретний перелік робіт, котрі зобов'язаний виконати студент, та критерії їхньої оцінки (чіткі критерії оцінювання модулів, самостійної роботи, індивідуального завдання, контрольної роботи тощо) та довести їх до відома студентів на початку вивчення дисципліни «Фінансове право».

2.6. Під час контролю систематичності та активності роботи студентів оцінці можуть підлягати: відвідування семінарських і практичних занять, активність та рівень знань при обговоренні питань семінарів, результати виконання лабораторних робіт, проведення розрахунків, виконання завдань для самостійного вивчення, підготовка рефератів та їх презентація, участь у студентських конференціях, гуртках, наукових конкурсах та олімпіадах, інші форми робіт.

2.7. Кафедра цивільно-правових дисциплін і викладачі можуть встановлювати заохочувальні бали за активну участь в обговоренні навчального матеріалу, творче виконання завдань, за додаткову індивідуальну роботу, що сприяє поглибленому вивченню курсу «Фінансове право» (написання і захист реферату, огляд літератури, публікації статей, участь у науковій роботі, олімпіадах, конференціях, виставках, заявках на винаходи тощо), а також вилучати бали за пропуски занять, несвоєчасне виконання завдань тощо. Однак слід мати на увазі, що під час додаткового нарахування балів їхня загальна сума не повинна перевищувати максимально допустиме значення.

3. Переведення значення рейтингових оцінок

3.1. Встановлюється порядок перерахунку рейтингових показників 100-бальної університетської шкали оцінювання в традиційну бальну шкалу та європейську шкалу ECTS:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90–100
BC	добре	75–89
DE	задовільно	60–74
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35–59
F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1–34

Навчальне видання

**Косяченко Ксенія Едуардівна
Поліщук Марина Геннадіївна
Тимченко Лілія Михайлівна**

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання)*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,
А. В. Самотуга*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 7,11. Обл.-вид. арк. 7,63.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.